

ORTAK AKIL
POLİTİKA GELİŞTİRME

ORTAK AKIL TOPLANTILARI-TÜRKİYE TARIMI NEREYE GİDİYOR?

12.04.2022

ENİS TÜTÜNCÜ- Değerli arkadaşlar, iyi akşamlar, herkese iyi akşamlar, hoş geldiniz. Toplantıyı açıyoruz. Ben Enis Tütüncü Ortak Akıl Politika Geliştirme Derneği Yönetim Kurulu Başkanı toplantıya katılmış olmanızdan dolayı hepinize teşekkür ediyorum, sizleri sevgilerle, saygılarla selamlıyorum.

Ortak Akıl Politika Geliştirme Türkiye'deki sorunların çözümüne katkı yapmak amacıyla durumdan vazife çıkarma düşüncesiyle kurulmuş ve amacı doğrultusunda yenilikçi düşünceler, adaletli politikalar geliştiren insan odaklı bir düşünce kuruluşudur; evrensel tanımlamasıyla think tank. Sorunlarımızın çözümüyle ilgili çalışmalarda değerli arkadaşlar, biz Türkiye'nin bir gerçeğiyle yüzleşmek zorunda kaldık. Bu gerçek Türkiye'de cumhuriyetin kuruluş felsefesiyle bağlantılı yeni bir devlet anlayışına acilen ihtiyaç duyulduğu gerçeğidir. Nasıl bir anlayış bu anlayış? Katılımcı, çoğulcu demokrasiyi, hukuk ve adaletin üstünlüğünü Türkiye'de yerleştirecek bir devlet ve hükümet anlayışı. Nasıl bir anlayış? Enflasyonla mücadeleyi ön plana alan ve bu çerçevede üretim ve istihdam seferberliğini önceleyen bir hükümet ve devlet anlayışı, gelir dağılımındaki adaleti, işsizliği yok etmeye çalışan bir siyaset anlayışı, bir hükümet ve devlet anlayışı. Değerli arkadaşlar, nasıl bir anlayış? Son olarak şunu söyleyeyim, çok sayıda gerekçe var, Türkiye'yi dünya ekonomisinde geleceğin endüstrileri alanında iddialı konuma getiren ve aynı zamanda dış politikada da Türkiye'nin saygınlığını yükselten, arttıran bir devlet ve hükümet anlayışı.

Değerli arkadaşlar, bu anlayışın kökleri esasen cumhuriyetin kuruluş felsefesine ve Atatürk'ün demokrasi anlayışına uzanmaktadır. Bu nedenle biz seçimlere kadarki dönem için söz konusu devlet anlayışını projeye dönüştürüp, bunun eylem planını hazırlama amacına yöneldik. Bu bağlamda Türkiye'nin ağırlıklı, öncelikli sorunlarını makro strateji planlama vizyonu ışığında belirledik, seçtik ve

bunları yedi çalışma masasında konsolide ettik. Çalışma masalarını yeni sosyal devletin üzerinde inşa edileceği temel taşları olarak görmekteyiz. Her masada bir arkadaşımız koordinatör başkan olarak sorumluluk üstlenmiştir.

Evet, gördüğünüz gibi iş, aş ve demokrasi odaklı güçlü sosyal devlet projesinin 7 çalışma masasını sizlerle paylaşıyorum. Satır başları itibariyle 1. masamız çoğulcu katılımcı parlamenter demokrasi ve devletin yeniden yapılandırılması masası, 2. masamız ekonomi masası -koordinatörleri söylemiyorum zaman kazanma açısından- 3. masamız üretim, istihdam seferberliği ve öncelikli sektörler masası, 4. masamız sosyal kalkınma masası, 5. masamız güçlü toplumsal yapı masası, 6. masamız çevre, kentleşme ve bölgesel gelişme masası ve 7. masamız dış ilişkiler masası.

Şimdi değerli arkadaşlar, *“Türkiye tarımı nereye gidiyor”* konusu acaba bizim bu iş, aş ve demokrasi odaklı sosyal devlet projesinin hangi bölümünde yer alıyor? İki numaralı slaytı alalım lütfen, burada 3 numaralı masada az önce sunduğum üretim, istihdam seferberliği ve öncelikli sektörler masası, biz buna reel ekonomide atılımlar diyoruz. Az önce sunmuş olduğum 7 çalışma masasından her bir masada birbirleriyle bağlantılı çok sayıda sorun ele alınmaktadır. İşte 3 numaralı masamızda da ilgili, birbirleriyle bağlantılı ilgili sorunları görmektesiniz. Bu konular üzerinde çalışmaktayız değerli arkadaşlarım, 1 numaralı konumuz sanayide atılım savunma sanayi dahil, 2 numarada tarım, hayvancılık ve gıdada atılım. Bu geceki tartışacağımız konu bizim, yani Ortak Akıl Politika Geliştirme Projemizdeki masaların 3. masanın kapsamına giriyor. Biz bu konuda çok ileri bir çalışma içine girmiş durumdayız. Tabii ki sadece derneğimiz içindeki ortak aklın sinerjisinden yararlanmanın ötesinde farklı platformlardaki ortak akıl sinerjilerinden yararlanma ihtiyacı içindeyiz. İşte bu geceki toplantının da anlamı ve değeri bu açıdan son derece önemlidir.

Değerli arkadaşlar, şimdi bu kısa açıklamadan sonra toplantıya geçiyorum izin vererseniz, toplantımızın moderatörü Ortak Akıl Politika Geliştirme Genel Sekreterimiz Sayın Dr. Hakan Akbulut, özgeçmişi oldukça kapsamlı, ama kısaca değineceğim izni olursa, aman benim özgeçmişimi söylemeyin filan diyor, ama kısaca paylaşayım. Çünkü burada başka Siyasal Bilgiler Fakültesinden arkadaş da var. Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunu, Dışişleri Bakanlığında göreve başlamış, çok başarılı bir diplomasi kariyerine sahip, ancak sanırım bazı nedenlerden dolayı, bazı olumsuzluklardan dolayı canı sıkılmış, istifa etmiş ve şu anda uluslararası bir danışmanlık şirketinin başarılı bir iş insanı, sahibi. Kendisi Belgrat Üniversitesi Uluslararası İlişkiler

Bölümünde bağlantısızlık politikaları konusunda uzmanlık eğitimi görmüş, ayrıca Boğaziçi Üniversitesinde Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Bölümünde mastırı var, ayrıca Ortadoğu Teknik Üniversitesi Kamu Yönetimi ve Siyaset Biliminde de doktora çalışması yapmış, Atatürkçü Düşünce Derneği Yönetim Kurulu eski üyelerinden ve ayrıca Atatürkçü Düşünce Dünya Platformu Başkanlığı yapmış, aynı zamanda bu platformun kurucusu, hâlâ dediğim gibi iş ve politika geliştirme alanında uluslararası bir danışmanlık şirketi sahibi, ileri düzeyde Almanca ve İngilizce bilmektedir. Evet Sayın Genel Sekreterimiz, söz sizde, toplantıya başarılar diliyorum, buyurun efendim, Sayın Akbulut.

Dr. HAKAN AKBULUT- Sayın Başkan, çok teşekkürler hem nazik sözleriniz, hem de o doğrultuda toplantıyı açmanızdan dolayı, öncelikle değerli konuşmacılarımıza, konuklarımıza hoş geldiniz diyorum. Aynı zamanda bizi Youtube kanalımızdan ve Toprak TV'den izleyen değerli izleyicilere, değerli dostlarımıza şükranlarımızı sunuyoruz. Değerli üyelerimize, bu gece bizi izleyen dernek üyelerimize ayrıca çok teşekkür ediyoruz. Bu toplantı Ortak Akıl Toplantılarının üçüncüsü, artık geleneksel ve klasik bir hale getirdiğimiz toplantılarımızın üçüncüsünü tarım alanında yapıyoruz. Daha önce dış politika ve ekonomi alanında yaptık ve çok başarılı, çok yerinde tespit ve görüşlerin yer aldığı, bunları ilgili siyasi çevrelerle paylaştığımız bir çerçevede konuşmalar ve görüşler ortaya çıktı. Çıkan toplantılardan sonra bugün üçüncüsünü gerçekleştiriyoruz. Bu üçüncü toplantımızda Türk tarımı, Türkiye tarımı nereye gidiyor, bundan sonraki aylarda da yine çeşitli konularda Ortak Akıl Toplantılarını düzenlemeye devam edeceğiz.

Ben çok kısa toplantının formatı hakkında bilgi vereceğim, sonra çok kısa yine değerli katılımcıların özgeçmişlerine değineceğim. Çünkü aslında çok geniş özgeçmişleri var, ama mümkün olduğu kadar kısa tutarak daha sonra da sözü vereceğim. Tarım konusundaki içeriğe çok girmeyeceğim. Çünkü bizim toplantılarımızın en önemli özelliğinden birisi de zamanında bitirmek ve mümkün olduğu kadar çok konuşmacılara söz vermek, bu çerçevede bir saat elli dakika, bir saat kırk dakika civarında toplantılarımızı bitiriyoruz. Şu anda izleyen değerli izleyicilere de rica ediyoruz, toplantının sonuna kadar kalın, biz her halükarda toplantımızı bir saat kırk dakikada bitirmek durumunda oluyoruz.

Efendim, formatı belki diğer toplantılarımızdan izleyenler görmüştür, hatırlayacaktır, her toplantıya dört konuşmacımız ve bu konuşmacılarımızdan biri ilgili

masamızın koordinatörü oluyor. Bu anlamda daha önce ekonomi ve dış ilişkiler masalarımızın etkinliğini bu kez bizim sektörel öncelikler masasının bir etkinliği olarak Türkiye tarımı nereye gidiyor etkinliğini düzenledik. Onun için Adil Bey bugün toplantının bir anlamda Sayın Başkanımızla beraber ev sahibi ve kendilerine hem Sayın Başkanımıza, hem Adil Beye şükranlarımı sunuyorum böyle kapsamlı bir toplantının yapılmasına fırsat yarattıkları için, hemen hızlıca toplantının formatına geçiyorum. Toplantıyı iki bölüm halinde yapıyoruz. İki bölümde de konuşmacılara birer kez söz veriyoruz. Birinci bölümde 10 dakikalık bir süre veriyoruz, ikinci bölümde 7 dakikalık bir süre, her bölümde de birer sorumuz var. Bu sorularımız şimdi birazdan okuyacağım, aynı sorular tüm konuşmacılara, ama konuşmacılarımızın özellikle bazı konularda kendilerinin daha ilgili olduğu konularda yoğunlaşmaları, onları dört ana başlığın da ismini birazdan vereceğim. İkinci bölümde de 7 dakikalık bir süre, bütün konuşmacılar bitirdikten sonra bu çerçevede bizim izleyicilerden gelen soruları bir anlamda harmanlayıp, oradan gelen sorulardan birer tane de zaman kalırsa değerli konuşmacılarımıza sormak istiyoruz, onu da 3-4 dakika, 2-3 dakika içinde yanıtlamalarını istiyoruz. En sonunda kapanışı da Sayın Başkanımız bir kapanış konuşmasıyla toplantımızı kapatacak.

Sayın konuşmacılarımızın, değerli konuşmacılarımızın ilk bölümde yanıtlamalarını istediğimiz soru: Türk tarımı son yıllarda nereden nereye geldi ve Türk tarımının içinde bulunduğu mevcut durumu nasıl değerlendiriyorsunuz? İkinci bölümdeki soruysa -özellikle bunu da şimdiden belirtiyorum ki birinci bölüme konuların girmemesi için- diğer önceki toplantılarda olduğu gibi çözüm yollarına yönelik sizlerden görüş almak, Türkiye tarımı içinde bulunduğu sorunlardan nasıl çıkabilir, çözüm yolları nelerdir? İkinci sorumuz da bu, dört değerli katılımcımızın, konuşmacımızın yoğunlaşmasını istediğimiz konuları da izninizle sıralayayım: Sayın koordinatörümüz masa başkanımız Adil Beyden tarımsal yapı ve tarımın Türk ekonomisindeki yerini rica edeceğiz. Özellikle genel bir bu soruları yanıtlarken genel girizgah yapılabilir. Genel konulara tabii ki değinecek, ama özellikle tarımsal yapı ve tarımın Türk ekonomisindeki yerini vurgulamasını rica edeceğiz. Bugün toplantımıza katılamayan, acil bir iş nedeniyle katılamayan Ümit Beyin yerine Ergin Bey katılıyor. Ergin Beyden rica edeceğimiz yine cevaplarken genel yaklaşımların sırası hayvancılık, süt ve su ürünlerini öne çıkaran bir yaklaşım içerisinde olmasını rica edeceğiz. Bülent Beyden bitkisel üretim ve orman ürünleri ve Sayın Prof. Sabri

Beyden de gıda ve tarıma dayalı sanayi konularını ön plana çıkarmalarını rica edeceğim.

İzninizle çok kısa özgeçmişlere de değineyim, ondan sonra da sözü size takdim edeceğim. Doç. Dr. Adil Temel Siyasal Bilimler Fakültesi mezunu, aynı fakültede master ve doktora gerçekleştirdi. Massachusetts Teknoloji Enstitüsünde doktora sonrası çalışmaları var, 1999'da doçent unvanını almış, uzun yıllar DPT, Devlet Planlama Teşkilatına bırakılmış ekonomik modeller ve stratejik araştırmalar genel müdürlüğü yapmış, yurtdışında Avrupa Birliği delegasyonu nezdinde daimi temsilciliği yardımcılığı görevi var, Brüksel Büyükelçiliği, DPT müsteşarlığı görevi var. Çeşitli üniversitelerde öğretim görevlisi olarak görev yapmış, birçok konuda makalesi ve çalışması var.

Prof. Dr. Sabri Bey çok geniş, çok kapsamlı bir özgeçmiş var. Oradan bazı özetlediklerimi söyleyeceğim, eksik bıraktığım bir şey olursa önemli gerekli gördüğünüz lütfen Sabri Bey, siz tamamlayabilirsiniz. Kendisi Ege Üniversitesi İktisadi Ticari İlimler Fakültesi mezunu, aynı zamanda İzmir Yüksek İslam Enstitüsü mezunu, yurtdışında Londra Üniversitesinde, George Mason Üniversitesinde akademik çalışmalar yapmış, Tiflis Uluslararası Karadeniz Üniversitesinin kurucu rektörü, siyasetteyse 20. dönem Refah Partisinden İzmir milletvekili, kendisi ayrıca Türkiye Cumhuriyetine devlet bakanı olarak da görev yapmış, 54. hükümette kendisi devlet bakanı, kendisinin birçok yayınlanmış eserleri var. Hâlâ Saadet Partisi ekonomik işlerden sorumlu genel başkan yardımcısı.

Sayın Bülent Bey de Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunu, dış ticaret müsteşarlığında çok farklı görevlerde bulunmuş uzun yıllar, genel müdürlük, müsteşar yardımcılığı görevleri yapmış. Washington ve Moskova'da ticaret işletmelerinde bulunmuş, birçok uluslararası toplantıda Türkiye'yi temsil etmiş ve 2002 yılındaysa emekli olarak özel sektöre geçmiş, özel sektörde çeşitli yöneticilik görevleri üstlenmiş. Çok sayıda makalesi ve yazısı var, hâlâ Demokrat Parti ekonomik işler başkan yardımcısı görevini sürdürüyor.

Sayın Ergin Kahveci Bey Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi mezunu, yalnız tabii kendi branşının dışında sosyolog, yazar, onlara çok fazla burada değinmeyeceğim, ama mutlaka onları da zikretmek sorumluluğunda hissettim. Onun için çok yönlülüğünüz için tekrar kutluyorum. Tarım Bakanlığında uzun yıllar görevlerde çalışmış, halihazırda kendisine ait bir zirai mühendislik şirketi var, onun

sahibi. Daha önce siyasi hayatta çeşitli partilerde görevler yapmış, bu görevleri sırasında birçok uluslararası tarımla ilgili komisyonlarda raporlar hazırlamış ve görevlerde bulunmuş. Etkin olarak bulunduğu partinin tarım politikalarının yönlenmesine katkı sağlamış, hâlâ İyi Parti tarım ve kırsal kalkınmadan sorumlu başkan yardımcısı olarak görev yapıyor, kendisine de katıldığınız için çok teşekkür ediyoruz. Efendim, ben burada noktalıyorum sözümü ve konuşmacılardan değerli koordinatörümüz Adil Beye sözü vererek başlıyoruz. Çok teşekkürler tekrar katıldığınız için.

Doç. Dr. ADİL TEMEL- Teşekkür ederim Hakan Bey. Konuşmama başlamadan önce tüm katılımcı arkadaşlarımıza ve bizi izleyen değerli izleyicilere saygılarımı sunarak sözüme başlamak istiyorum.

“Tarım nereye gidiyor” şeklindeki soruyu farklı şekillerde açabiliriz, değerlendirebiliriz. Fakat burada biz tarım olayını özellikle toplumun beslenmesine yönelik, tarım ve gıda sanayi olarak toplumun beslenmesine yönelik ana işlevi üzerinde yoğunlaşacağız. Bunun dışında falanca sektöre girdi verdi, falanca sektörle ilişkisi, yani böyle bir konulara çok fazla girmeyeceğiz.

Beslenme olayı da gündeme gelince nüfus olayı gündeme geliyor. 2020 yılında dünya nüfusuna bakarsak 7.8 milyarlık bir dünya nüfusunun olduğunu görüyoruz. Dünya nüfusu burada kalmıyor, önümüzdeki yıllarda da belirli hızlarla artmaya devam edeceği tahmin ediliyor. Dolayısıyla 2050 yılında dünya nüfusunun 9.7 milyar kişiye ulaşması bekleniyor. Bunun bir de işte Türkiye’ye yansması var. Türkiye’ye yansımaya bakacak olursak, bizim nüfusumuzla aynı yılda 84.3 milyon kişi, yine Birleşmiş Milletler Teşkilatının bu konudaki biriminin tahminine göre 2050’de de 91.4 milyon kişiye ulaşması bekleniyor. Tabii tüm bu rakamlar özellikle Türkiye’ye yönelik net rakamlar, bunun üzerine 5 milyon civarında kalıcı misafirlerimiz var. Bunu dahil etmek gerekiyor. Buna ilave olarak bir de geçici misafir olarak adlandırdığımız turistlerimiz var. Bunlar da işte senede Türkiye’ye gelen miktarının şu aşamada 50 milyon civarında olduğunu düşünecek olursak, bunları da bir şekilde doyurmamız gerekiyor. Dolayısıyla Türk tarım sektörünün, yani bugünkü nüfusu bir şekilde doyurma, yani beslenme ihtiyacı olduğu gibi geleceğe yönelik de artan nüfusun bu talebini karşılama durumunda. Şimdi geleceğe yönelik projeksiyon yapabilmek için Sayın Genel Sekreterim burada belirtti, geçmişe yönelik bir durumun geniş ölçüde bir tahlilini yapmak gerekiyor genel hatlarıyla, yani bu bakımdan benim vereceğim

değerler farklı bir şeye şey yapmak değil, dönem olarak ben ondan bahsetmediysem 2000-2021 arası diye düşünmek lazım. Şimdi bu dönemde Türkiye'nin milli geliri gayrisafi yurtiçi hasılasında artış oranı yüzde 4.6, bunun tarım yönüne bakacak olursak, bunun yarısı 2.3, yani nereden bakarsak bakalım tarımdaki milli gelir artışı toplam milli gelir artışının ancak yarısı kadar, yani bu çerçevede gittikçe tarımın gayrisafi milli hasıladan aldığı payın da azaldığını görüyoruz. Örneğin, dönem başındaki payı yüzde 13.5, 2021 yılına geldiğimiz zaman bu pay 6.2 düzeyine düşüyor. Yani büyük bir pay kaybı var milli gelirden aldığı pay olarak, diğer taraftan tarımın yarattığı bir istihdam olayı var. Bu tarım istihdamına bakacak olursak, toplam istihdamdaki payı tarımın 18.8, yani kabaca 20 civarında, eğer milli gelirden aldığı pay artı istihdamdan aldığı pay karşılaştırmasını yapacak olursak, yani üç katı gibi bir fark var. Bu da şunu gösteriyor: Tarımda gerçekten düşük bir verimlilik olayı var. Büyük bir istihdam barındırıyor, bu istihdamın da önemlice bir kısmı aslında atıl, yine bu kayıt dışı işte Suriyelilerde, Afganistanlılarda bunların önemlice bir kısmının tarımda istihdam edildiğini düşünecek olursak gerçekten tarımda bir kalabalıklaşma, bir gelir yaratamama, bunun doğurduğu bir kırsal yoksulluk olayıyla karşı karşıyayız.

Diğer taraftan kırsal nüfusa bakarsak, kırsal nüfusun da hızla azaldığını görüyoruz. Örneğin, 2007 yılındaki kırsal nüfusun Türkiye nüfusu içerisindeki payı yüzde 30 civarında, 2021'e geldiğimiz zaman bunun yüzde 7'ye gerilediğini görüyoruz. Bunun bir kısmı bu büyük şehir oluşumu nedeniyle bir yasal düzenlemeden kaynaklanıyor olabilir, ama gerçekten kırsal alan boşalıyor. İkinci bir problem demografik olarak bakacak olursak, kırsal alanımız yaşılanıyor. Örneğin, son 10 yıla bakarsak yaşlı nüfusun oranının 7.2 puanlık kırsal kesimde arttığını görüyoruz. Yine Türkiye'deki yaşlı nüfusu nerede çalışıyor diye işgücü istatistiklerine bakacak olursak 2/3'sinin tarımda çalıştığını görüyoruz. Türkiye'deki toplam yaşlı nüfusun 2/3'sinin tarımda istihdam edildiğini görüyoruz.

Bir sonraki slayta geçelim. Burada daha güvenli anlamda dış ticarete yeterlilik meselesine değinmek istiyorum. Burada alacağım dönem 1989'a kadar gidiyor. 31 yıllık bir dönem, bu döneme bir bütün halinde bakacak olursak, yani Bülent Beyin ... (27.08) olarak da tarımda ihracat-ithalat oranı yüzde 85 işlenmemiş tarım ürünlerinde, gıdada bakacak olursak ihracat-ithalat oranı yüzde 142, pardon, gıda sanayinde bakacak olursak yüzde 142, tarım ve gıda toplam olarak bakacak olursak yüzde 112. Eğer Türkiye'nin toplam dış ticaret için bu oranın yüzde 60 olduğunu düşünersek,

gerçekten tarım ve gıda sanayinin yüzde 112'lik oranla gıda güvenliği açısından kendimize yeterli olduğunu, yani bir bütün halinde söyleyebiliriz. Bir de yine bu 31 yıllık döneme baktığımız zaman bu dönem içerisinde yine gerçekten şey, Türkiye gayet başarılı bir süreçte gerçekleştirdiğini görüyoruz. Bu süreçte tarımsal ihracatın işlenmemiş maddelerden gelir, işte gıda sanayine yönelik işlenmiş ürünlere doğru aktarılması olayı, bu tabii daha çok fiyat olarak, daha çok değer olarak, daha çok katma değer demek ve önemli bir olay. Bunun içerisinde de işte daha çok meyve, sebzeler, alt sektörler olarak bakacak olursak şeker, süt, balıkçılık, bir ölçüde işte et ürünlerinin bu olaya katkıda bulunduğunu görüyoruz.

Bir de bu genel tablonun görüntüsü, bunun belirli mallar bazında da buna bakabiliriz. Bunun detayına girmeyeceğim, ama hızla aktarmak istiyorum. Başlıca tarımsal ürünler olarak bakarsak meseleye buğday ve arpada kendimize yeterli olduğumuzu görüyoruz. Burada da yine 2000'den 2021'e kadar olan döneme bakarak söylüyorum. Dönemin başında da yeterliyiz, dönemin sonuna doğru geniş ölçüde ekim alanlarının azalması nedeniyle, yani buğday ve arpa, daha doğrusu tahılda bir miktar yeterlilik oranı 100'lere doğru çekiliyor, başa baş noktasına geliyor. Fakat genelde yeterli olduğumuzu söyleyebiliriz. Buna baklagilleri de dahil edebiliriz yeterlilik bakımından, fakat burada halkımız için de çok önemli olan bir mercimek olayı var. Bunda önemli ölçüde başlangıçta yeterliyiz, daha sonra çiftçilerimiz bundan uzaklaşıyor. Belki işte toprağı terk ediyorlar, dolayısıyla bunda yeterlilik oranı geniş ölçüde aşağı düştüğünü görüyoruz. Pirinçte gayet başarılıyız, yeterlilikte yüzde 40 payı yüzde 80'lere çıkıyor. Mısırdaki bir miktar başarı var, onu da başarılı olarak addetmek lazım. Soya görebildiğim kadarıyla Türkiye'de tutmadı, bundan sonra da tutacağı pek benzemiyor, bütünüyle ithalata bağımlıyız. Ayçiçeği güncel olması nedeniyle çokça tartışıyoruz, bunda yeterlilik oranı 70'ten 62'lere kadar geriliyor. Bunda zayıflama söz konusu, sebzeler, meyveler grubuna bakacak olursak bunlarda bir problemimiz yok.

Dr. HAKAN AKBULUT- Adil Bey, son bir dakika yalnız, bilginize.

Doç. Dr. ADİL TEMEL- Tabii toparlamaya çalışacağım. Dünya üretici fiyatlarına girmek istemiyorum, fakat orada hızlı bir artış söz konusu özellikle pandemiden sonra, şimdi tarımsal üretimin olabilmesi için, tarımsal verimliliğin artırılabilmesi için yatırımların yapılması önemli, tarımsal desteklemenin olması önemli. Yani bu konularda da tarımsal yatırımların yine bu son 20-25 yıllık dönemlere

bakacak olursak kamu yeteri kadar yatırım yapıyor, fakat orada da hani bir miktar gerileme var. Fakat özel sektörün yatırımlarının önemlice ölçüde düştüğünü görüyoruz. Eğer biz tarıma yeni bir ivme kazandırmak istiyorsak özellikle özel kesin kaynakla tarıma yeni yatırım kaynaklarının tahsis edilmesi gerekiyor. Tarımsal desteklemeyle tarım yönlendirecek başka bir alan, yani buraya da bakacak olursak başka söze de belki çok fazla gerek yok. Tarım Kanunu der ki: *“Gayrisafi Milli Hasılanın yüzde 1’i kadar tarımsal destek ayıracaksın”*, yasa hükmü 21. madde bunu der. Fakat ayrılan nedir diye bakacak olursak, 2007’lerde bu payın yüzde 62 civarında olduğunu, 0.62 civarında olduğunu görüyoruz. 1’den çok aşağıda, daha sonra bunun artması beklenirken 2020 yılı olarak baktığımız zaman, hatta 2021-2022 dönemiyle 0.32’ye iniyor. Yasanın öngördüğü rakamın 1/3’ine şu aşamada destekleme olarak çiftçimize verebiliyoruz.

Belki burada tarımsal yapı veya sulama olayından kısaca bahsedip Sayın Genel Sekreterim, sunumu bitireceğim. Tarımsal işletmelerin yapısı tarımsal verimlilik için çok önemli, fakat bizim tarımsal işletmelerimize bakacak olursak genellikle küçük işletmelerden oluşuyor. Parça sayımız çok fazla, 6 civarında, parça büyüklüğüne bakacak olursak onlar da çok yüksek, 13 dekar civarında, yani burada bir toplulaştırma yapılması gerekiyor. Bu olay başlatıldı, fakat bunun bir miktar daha ivmelenmesi gerekiyor. Yine çiftçilerimizin olanca bir kısmı kent arazilerine sahip, bu yüzde 80 civarında, arazisi olmayan çiftçi sayımız yüzde 3 civarında gözüküyor. Dolayısıyla Türkiye’deki tarım işletmeleri küçük, parçalı, artı aile işçiliğiyle çalışan genellikle geleneksel işletmeler. Tarımsal sulama, yine bu tarımsal verimlilik ve tarımsal üretim için çok önemli, bizim sulanabilir arazi büyüklüğümüz 8.5 milyon hektar, şu aşamada ulaşabildiğimiz rakam 5.6 milyon hektarlık bir alana ulaşabildik. Şu aşamada ulaşmamız gereken, sulamamız gereken, daha doğrusu suyla buluşturmamız gereken toprak miktarı 2.9 milyon hektar, onun bir şekilde formüle edilip şey yapılması lazım. Fakat burada bir hususu özellikle vurgulamak istiyorum. O da bence suyu da yeteri kadar etkin kullanamıyoruz, bunun etkin olarak hani kullanılması lazım, artı havzalar arasında su aktarımının yapılması lazım. Yani belki burada ismine Kanal Anadolu denilebilir, bir makro proje çerçevesinde bizim sulama barajlarımız, artı kanallarımız, artı tarlaların o işte kullanılması, optimal gıdayı nasıl sağlayabiliriz, bunlar bütünüyle projelendirilir. Yani bu konudan maksimum şeyi sağlamamız gerekir diye düşünüyorum. İzin verirseniz ben sözümü burada kesmek

istiyorum, herkese teşekkürler.

Dr. HAKAN AKBULUT- Çok teşekkürler Adil Bey verdiğiniz bu detaylı ve kapsamlı bilgi olarak, bilgiler için, genel çerçeveyi de son derece güzel çizdiniz. Şimdi sözü Prof. Sabri Tekir Beye vermek istiyorum.

Prof. Dr. SABRİ TEKİR- Hepinize iyi akşamlar diliyorum. Programımızı takip edenlere de saygılarımı, sevgilerimi iletmek istiyorum. Programın başarılı olmasını diliyorum.

Biraz önce Adil Temel Bey birtakım bilgileri verdi, istatistiki mahiyetteki bilgileri verdi. Onların içerisinde benim temas etmek istediğim nokta şu: O 20 yıllık, yani 2000 yılından başlamak suretiyle günümüze kadar devam eden süreç içerisinde özellikle buğday üretiminde yeterli düzeyde bir başarı gösterebildiğimizi söylemek mümkün değil. Çünkü şu andaki buğday üretimimiz o tarihteki seviyeyi muhafaza etmektedir. Halbuki kendilerinin de bahsetmiş olduğu şekliyle nüfusumuz önemli ölçüde artış kaydetmiştir. Yani 65-67 milyon olduğu bir şeyden şimdi 84 milyon düzeyine gelmiştir, artı mültecileri de buna dahil ettiğimiz zaman 90 milyona yakın bir nüfusun beslenmesi için gerekli olan bir tarımsal ürün. Bunun dışında özellikle taneli bitkiler diye ifade edebileceğimiz veya sebzeler diye ifade edebileceğimiz kuru fasulye ve nohutta da aynı statik yapıyı görüyoruz. Yeteri kadar bir gelişmenin olduğunu söylemek mümkün değil, kuru fasulyede mesela, yıllık olarak bizim 250 000 tonluk bir üretimi gerçekleştirirken 2000'li yıllar dışında, şimdiyse 279 000 ton civarında seyretmektedir. Aynı durum nohutta da, hatta nohutta biraz geride meydana gelmiştir. 650 000 tondan 630 000 ton civarında bir üretim gerçekleştirilmektedir. Zaten kendileri kırmızı mercimek konusuna temas ettiler, orada çok önemli bir düşüş gerçekleştirilmiştir. Muhtemelen çiftçiler böyle bir üretimi gerçekleştirmekten vazgeçmiş olabilirler, pamuk hususunda da özellikle endüstriyel madde olması bakımından son derece önemli, o da çok önemli bir düşüş kaydetmiştir bu 20 yıllık dönem içerisinde, yani 2 541 000 tondan 1 773 000 tona kadar gerilemiştir. Bu rahmetli Özal zamanından takip edilen özellikle Orta Asya ülkelerinden Özbekistan başta olmak üzere ithal edilen pamuklar nedeniyle onun devam eden bir süreci olarak değerlendirmek istiyorum. Zeytinde de maalesef yeteri kadar bir başarının elde edildiği söylenemez. Ben bunları slayt olarak takdim etmek isterdim, fakat hareket halinde olduğum için bunları slayta çevirme imkanım olmadı. Arkadaşlarımız beni mazur görsünler, ama daha sonra bunları yine bu çevrede o formata uydurmak

suretiyle takdim edebilirim. Zeytinde de 2000'in başlarında 1 800 000 tonluk bir üretimimiz varken, daha sonra şu an 2020 esasına göre 1 316 000 tonluk bir üretimimiz gerçekleştirilmektedir. Ancak zeytinde bu kadar teşviklere rağmen nasılsa böyle bir durumla karşılaşmış oluyoruz.

Ben bu kısa hatırlatmaları yaptıktan sonra da yine Adil Temel Beyin hareket ettiği noktadan hareket ettiği noktadan hareket etmek suretiyle değerlendirmemi yapmak istiyorum. Bir kere her şeyden önce gıda eğer bugün dünyada yine 7-8 milyar civarında bir nüfus varsa, bu nüfusun netice itibariyle geçimini temin edecek, beslenmesini sağlayacak olan şey tarım sektöründe elde edilecek olan ürünlerden oluşacaktır. Dolayısıyla inorganik birtakım şeylerle insanoğlunun beslenme imkanı olmadığına göre burada dünyada eğer bu nüfusun 900 000 000'u yatağına aç giriyorsa, burada bir problem vardır. 1 250 000 000 insan da yarı aç, yani açlık sınırı altında yaşamak mecburiyetinde kalıyorsa, orada da yine aynı şekilde bir problem var demektir. Bir başka ifadeyle aslında dünyaya gelen her insanın, her bireyin gıdaya, hem de sağlıklı gıdaya ulaşma hakkı vardır. Bu tabii bir haktır, doğal bir haktır ve evrensel bir haktır. Bu hakkı temin etmek sadece ülkelerin değil, aslında tüm insanlığın ortak ve temel görevi olması gereken bir haktır. Dolayısıyla bu çerçevede meseleye baktığımız zaman günümüzde üretilen gıdalar artan nüfusa yetmiyor. Bunun yettiğini söylemek mümkün değil, özellikle yoksul ülkelerde gıda yetersizliği nedeniyle açlık ve yetersiz beslenme sorunlarının yaşandığını hepimiz biliyoruz, ama Türkiye'ye geldiğimiz takdirde Türkiye'de 1980'lerden itibaren başlayan bir sürecin hâlâ sürmekte olduğunu görüyoruz. Tarımsal desteklerin mümkün olduğu kadar azaltılması ve böylece özel sektörün tarımsal faaliyetlerde ve de tarımsal ürünlerin sanayi prosesi içerisinde daha uzun vadede kullanılabilir hale dönüştürülmesini temin edecek mahiyetteki politikalar maalesef yeteri kadar başarılı olabilmıştır diyemeyiz. O yıllarda özellikle askeri rejimle başlayan, sonra yeniden Özal dönemiyle devam eden, ikinci döneminde devam eden ve sonra da Dünya Bankası gibi, IMF, Dünya Ticaret Örgütü Merkezi neoliberal politikalar Türkiye'nin gıda üretiminden ithalata doğru evrilmesi sürecini de başlatmıştır ve dolayısıyla üretimin boyutu yanında tüketim boyutu da bu ithalata evrilme sürecine paralel bir şekilde kendi içinde bir evrim geçirmiştir. İthal ağırlıklı tüketim malları piyasaya egemen olmuştur. Ben bu piyasaya ithal ağırlıklı tüketim mallarının egemen oluşunu 1838 Osmanlı-İngiliz ticaret sözleşmelerinin daha sonra başka diğer Avrupa ülkelerine teşmil edilmesiyle birlikte

ortaya çıkan sree benzetirim. Bu süreç sonunda hem Osmanlı Devletinde var olan tarımsal faaliyetler önemli ölçüde zarar görmüş, sadece tarımsal faaliyetler değil, aynı zamanda tarıma dayalı birtakım endüstriler başta tekstil olmak üzere o süreçten zarar görmüş ve sonuç itibariyle aynen bugün yaşamakta olduğumuz sree benzer her ne kadar bunu Kırım Harbiyle irtibatlandırmak istiyorlarsa da ben bunu 1838 Osmanlı-İngiliz Ticaret Sözleşmesinin bir tür Gümrük Birliği niteliği taşıyan yapısından kaynaklandığı, yani önemli etkenlerden birisinin bu olduğu kanaatini taşıyım. Daha sonra ortaya çıkan ramazan kararnamesi, muharrem kararnamesi ve bunun sonucu kurulan Rüsum-u Sitte İdaresi ve de Dyn-ı Ummiye İdaresi ve sonuç itibariyle sadece tarımın çökmesiyle kalmamış, aynı zamanda devletin de çöküşünü sonuç olarak doğurabilecek bir sürecin başlangıcını teşkil etmiştir. Dolayısıyla da gıda son derece önemlidir ve gıda çerçevesinde veya tarımsal ürün çerçevesinde üretimin sürekliliğini temin edecek mahiyetteki politikalar son derece önemlidir. Bunlar üzerinde ortaya çıkacak birtakım aksaklıklar zaman içerisinde hiç istenilmeyen sorunları da beraberinde getirebilmektedir.

Burada benim temas etmek istediğim kavram itibariyle gıda güvenliğidir. Adil Bey biraz temas etti bir cümlecik de olsa, ama gıda güvenliği ve bir de gıda egemenliği denilen iki önemli kavram var. Bunlar son derece önemlidir. Türkiye gibi ülkelerin  kıtanın ortasında yer almış ve tarihsel süreç içerisinde de bilinen tarih içinde her zaman tarımsal faaliyetlerin son derece yoğun olarak gerçekleştiği iyi bir bölgede tarımsal faaliyetleri güvenliği tehdit edecek mahiyette aksatmak fevkalade mahsurları beraberinde getirmektedir. O nedenle gıda güvenliği dediğimiz zaman hammadde olan tarım ürünlerinin insan tüketimine uygun hale getirilmesi ve bunun ülke bazında yıl boyu temininin sağlanması süreci kastedilmiş olur. Gıda egemenliğiyse netice itibariyle o ülkenin her hal ve şartta insanların, vatandaşlarının geçimini garanti altına alabilecek ve o noktada geime yönelik problemlerin doğmasını önleyici mahiyette programların geliştirilmesidir şeklinde de ifade edebiliriz, ama genel anlamda değerlendirme yapılırken gıda güvenliğinden çok gıda egemenliği sorunu üzerinde daha fazla durulduğunu görüyoruz. Bunun da sebebi güvenlik kendi içinde bir bütünlük arz ettiği gibi o bütünlüğün önemli bir boyutunu da yine aynı şekilde gıda güvenliği oluşturduğundan dolaydır. Türkiye aslında 30 yıl öncesine kadar tarım ürünlerinde kendine yeterli bir ülke konumunda bulunuyordu ve dünyada da var olan 7, 8, 9, 10 ülkeden birisini teşkil ediyordu. Fakat

şu andaki duruma göre yüksek enflasyon ve yüksek döviz kurunun maliyeti artırıcı tahribatı altında bulunduğunu rahatlıkla söylemek mümkündür. Sektörde üretim rantının çiftçi yerine egemen küçük aracı gruplara, yani küçük bir kesime gitmiş olması da yine aynı şekilde tarımsal faaliyetleri önemli ölçüde caydırıcı etken olmaktadır. Biraz önce Arif Bey de temas etti, hukuken zorunlu olandan daha da yetersiz desteklemelerden yine aynı şekilde çiftçiyi teşvik etme politikalarının aksaması şeklinde değerlendirilebilir, ama son zamanlarda muhtemelen havanın da kendine mahsus bir konjonktürü olduğu noktasından hareket edersek, kötü iklim koşulları da özellikle Türkiye'deki tarımsal üretimin önemli ölçüde aksamasına veya azalmasına sebebiyet verebilmiştir, ama en önemlisi özellikle son 1.5-2 yıldan beri uygulanmakta olan akaryakıt, gübre ve ilaç gibi temel tarımsal girdilerin fiyatlarında meydana gelen normal olmayan artışlar çiftçileri son derece zor durumda bırakmaktadır. Hatta Tarım Kredi Kooperatifleri de dahil olmak üzere diğer bankaların, özel ve kamu bankalarının, hatta kanaatimce kamu bankalarının daha sert, daha katı politikalar uygulaması nedeniyle çiftçi zor durumda kalabilmekte, hatta traktörlerini haciz tehdidiyle karşı karşıya kalabilmektedir.

Dr. HAKAN AKBULUT- Efendim, toparlayabilirsek memnun olurum.

Prof. Dr. SABRİ TEKİR- Bu çerçevede içerisinde geçtiğimiz 2021 yılında Türkiye'de buğday üretimi önemli ölçüde bir düşme göstermiştir. Bu miktarın 5 000 000 ton civarında olduğu tespit edilmektedir ve bu açığı da kapatmak amaçlı olarak kendi çiftçimize ödeyemediğimiz, ödemediğimiz sübvansiyonları başka ülkelerin çiftçilerine ödemek durumunda kalabiliyoruz. Bugünkü ortam içerisinde biraz önce bahsettiğim ürünlerde önemli düşüşler yaşlandı. Daha kısa bir ifadeyle söyleyecek olursak, bugün kur korumalı mevduat için 3 aylık süre içerisinde ödenen miktarın çiftçimize ödenmemiş olması aslında kendileri tarafından ifade edilmese de netice itibarıyla kendilerini rahatsız etmektedir. Girdi fiyatları konusunda TÜİK'in verdiği bilgiler de son derece dikkat çekicidir ve dolayısıyla alt girdi grupları diye ifade edilen ürünlerde mesela, yüzde 153'lük bir artış meydana geldiyse gübrede, ondan sonra yüzde 101'lik bir artış meydana gelmişse enerji fiyatlarında tarımsal üretimde istikrarı sağlıklı bir şekilde devam ettirebilme imkanı kalmayabilir diye düşünüyorum. İkinci oturumda neler yapılabilir üzerinde fikir teatisi içinde bulunacağımızı ümit ediyorum, çok teşekkür ediyorum.

Dr. HAKAN AKBULUT- Sayın Hocamız, çok teşekkürler verdiğiniz bilgiler ve

Çizdiğiniz ereve gerçekten tarım sektörünü bir anlamda bizler açısından daha açık görmemize ve değerlendirmemize imkn yaratan veriler ve belirtilen açıklamalar gerçekten bizler için çok yararlı oldu. Şimdi sözü Sayın Şahinalp, Bülent Beye veriyorum, buyurun efendim.

BÜLENT ŞAHİNALP- Bu akőamki bu organizasyonu gerçekleőtiren Ortak Akıl Derneği yöneticilerine, diğer konuşmacılara ve bizi izleyen bütün dinleyicilere saygılarımı sunuyorum. Çok geri gitmeyeceğim, izin vererseniz yaklaşık 20 yıldır ülkeyi idare eden bir iktidar var, kesintisiz bir yönetim var, dolayısıyla ben Sayın Bakanın da yaptığı gibi son 20 yılın değerlendirmesini yapmakla başlamak istiyorum.

Son 20 yılda Türk tarımı tamamen tasfiye edilmiş, ifti topraktan uzaklaőtırılmıőtır. Bu bir günde olmadı, yani bugün pazarda ve markette yaşadığımız aőırı fiyat artıőları bir sebep-sonuç ilişkisine dayalıdır. Özelleőtirme adı altında tekel fabrikaları, arkasından şeker fabrikaları, arkasından TİGEM, Et Balık Kurumunun tasfiye edilmesi, yok pahasına satılması süreci baőlatan olaylar. Bu dönemde döviz kurlarının dünyada para bolluğuna bağlı olarak çok düşük seviyede olması iktidarı şöyle bir kolaylığa itti: Nasıl olsa param var, herhangi bir malda fiyat ykseklіđi varsa ben onu ithal ederim diye bir politika izlemeye baőladılar. Bu politika ister istemez iftiyi toprağından uzaklaőtırdı. Benden nceki konuşmacı galiba Adil Bey ifade etti, Tarım Kanununda açık hüküm olmasına rağmen itye yapılan destekleme kanundaki bırakın yüzde 1 limitini, bunun 1/3 seviyelerinde ne yazık ki gerekleőtı. Bu süreçte bazı firmalar da yurtdışında bağlantılar kurdular, şirketler kurdular ve dne kadar büyük üretim potansiyeline sahip olduğumuz ürünlerde bile ithalat konumuna geçtik. Bunun en iyi örneklerinden bir tanesi mercimektir. Hepinizin hafızasındadır, bundan 23-30 yıl önce bu ülkede mercimek dağları vardı. Bugün biz mercimeği ne yazık ki Kanada'dan getiriyoruz. Geçtiğimiz 2021 yılında Amerika Birleşik Devletleri en baőtla olmak üzere yurtdışından yaptığımız pamuk ithalatı yurtiçinde üretilen pamuğun üzerine ıktı. Buğdayı Sayın Bakan az önce değindi, 1992 yılında Sovyetler Birliğinin dağılması sonrasında Rusya Federasyonunda buğday ve un kıtlığı vardı, Türkiye Cumhuriyeti o dönemde paraları da olmadığı için 300 000 000 dolarlık Eximbank kredisi açmak suretiyle Rusya Federasyonuna buğday, un ve makarna sattık. Bugün Rusya'dan buğday gelmese bu ülkede kıtlık olur. Yani iktidarın bu politikasının getirdiği nokta bizi ne yazık ki buğdayda, ayeğinde, soyada, pamukta, mercimek, pek çok üründe ithalata bağımlı hale getirdi.

Bu gelişmeler olurken önce Covid başladı. Covid dünyada bir gıda güvenliği konusunda endişe olmasına neden oldu. Buna paralel olarak 128 000 000 000'la başlayan süreçte döviz kurlarında da hepimizin malumu çok süratli artışlar oldu, döviz kurları fırladı, dolayısıyla ithal maliyetlerinde de çok ciddi artışlar oldu. Bunun üzerine de en son Rusya'nın Ukrayna'ya işgalini de eklediğimizde bugün pek çok üründe sıkıntı yaşıyoruz. Buğdayla ilgili somut bir örnek vereyim. Hepinizin hafızasındadır, sezon başında Toprak Mahsulleri Ofisi, çiftçinin kara gün dostu olan Toprak Mahsulleri Ofisi buğdayı 2.25 TL'den satın aldı. Programa katılmadan önce dün itibariyle Polatlı borsasındaki buğday fiyatlarına baktım, şu an 5 800-5 900, yani neredeyse 6 liraya dayanmış durumdayız. Ne yazık ki Türk çiftçisine 2.25'e verdiğimiz fiyatı bugün devlet kendi kaynaklarından 5.90'a, 6 liraya satmak zorunda kalıyor. Bunun arasındaki farkı da, sübvansiyonu da ayrıca hepimiz vergilerimizle ödeyeceğiz. Somut bir örnek vereyim: Geçtiğimiz yıl çiftçiye verilen tarımsal desteklerin toplam tutarı yaklaşık 23 000 000 000 liradır. Aynı yıl, yani 2021 yılında bu ülke tarımsal ithalata 50 000 000 000 TL ödedi. Yani çiftçiye ödediğimizin iki katından fazlasını yurtdışından yaptığımız ithalat için kullandık. Neredeyse yüzde 120'si kadar parayı Rus çiftçisine, Ukrayna çiftçisine, Amerikan çiftçisine, Kanada çiftçisine ödedik. Tabii bu politika Adil Bey başlangıçta belirtti, tarımsal üretimimizi de yavaşlatıyor, hızını azaltıyor. Tarımın gayrisafi milli hasıla içindeki payını azaltıyor, çiftçinin gelirini azaltıyor.

İcra İflas Kanununda çok açık, çok somut hüküm olmasına rağmen bugün çiftçilerimizin traktörüne, hatta besi hayvanlarına icra uygulanıyor. Kanun hükmü ve bu hüküm Atatürk zamanında konulmuş. Toplantıya katılmadan önce Balıkesir'den bir dostum beni uyardı ve uzunca bir anekdotu gönderdi. Zamanımız sınırlı olduğu için paylaşamıyorum. Atatürk bir ziyareti sırasında bir çiftçinin ineğin yanında bir eşeği sürdüğünü görüyor ve çiftçiyle sohbet ediyor. İcra edildiğin öğreniyor, sonrasında da Bakanlar Kurulunu toplayıp İsmet Paşaya Ankara'ya gel deyip çiftçiyle tanıştırtıyor ve talimat veriyor. İcra İflas Kanununa bunun üzerine hüküm konuluyor. Fakat ne yazık ki Ziraat Bankası, kuruluş amacından uzaklaşmış 170 küsur yıllık Ziraat Bankası medya patronu olmak isteyenlere, ihalesiz proje alanlara, köy yatırımcılarına kredi açmaktan bırakın çiftçiye yeni kredi açmayı, mevcut krediler yüzünden bugün çiftçiye icra uyguluyor, elinden traktörünü alıyor, elinden hayvanını alıyor.

Şimdi bu yaşadığımız sebep-sonuç ilişkisine dayalı bir dönem, bu dönem bittiğinde Türk tarımına kim iktidara gelirse gelsin, özellikle bu yaşadığımız Covid döneminin de verdiği dersler sonucunda tarımın yeniden çok kapsamlı, çok bütüncül ele alması gerektiğini düşünüyorum. Türkiye yeniden kısa sürede olacak bir iş değil, ama kendi kendine yeterli, az önce saymaya çalıştığım pek çok üründe yeniden çiftçiyi özendiren, çiftçinin para kazanacağına onu inandıran bir politika izlemelidir. Bakın, hiçbir çiftçi vatan için buğday üretmez, vatan için pamuk üretilmez, vatan için mercimek üretilmez, ona para kazanacağı ortamı yaratacaksınız, onu para kazanacağına inandıracaksınız. Bu kooperatiflerden başlar, bu Ziraat Bankasından başlar, dolayısıyla bir atmosfer yaratmamız gerekiyor. Sanıyorum ikinci bölümde bunu kapsamlı olarak konuşacağız. Dolayısıyla ben bugün içinde bulunduğumuz tarımda yaşadığımız sorunların, bugün markette, pazarda yaşadığımız sorunların bir tercih meselesi olduğuna inanıyorum. Uzun süredir takip edilen bir politika sonucu olduğuna inanıyorum. Takdir edersiniz ki çiftçiden elde edilecek bir finansman yolu yoktur. Fakat tarımsal ürünlerin yurtdışından ithalatında aracı şirketler vasıtasıyla ciddi bir rant imkanı olmaktadır. Ülkeyi yönetenler böyle bir tercihte bulunuyorlar ve dolayısıyla ithalat kapılarını sonuna kadar açıyorlar. Hangi üründe sınırlı da olsa fiyat artışı olsa, hemen ithalat yoluna başvuruluyor. Çalıştığım dönemde kurumumun fonksiyonlarından biri de ithalat olduğu için hemen bir anımdan bahsedeyim. Uzun yıllar Türkiye’de mahsulün elde edileceği dönem öncesinde hiçbir zaman ithalat yoluna başvurulmamıştır. Bu konuda ne siyasi iktidarın bir talebi olmuştur hiçbir zaman, ne de bürokrasiden böyle bir şey olmuştur. Önce mahsul elde edilir, önce çiftçi parasını kazanır, sonra mahsulde sıkıntıyı takip eden dönemde ithalat yoluna gerekirse başvurulur. Fakat bugünkü iktidarın tercihi sonucu çiftçinin mahsul alacağı dönemlerde Gümrük Vergileri sıfıra indiriliyor. Burada bir kasıt dışında aklıma hiçbir şey gelmiyor. Dolayısıyla bu bir toplu politikanın sonucu olduğuna inanıyorum, yanlış olduğuna inanıyorum ve bu yanlış tercihlerin sonucunda bugün domateste 30 lira, biberde 70 lira, fasulyede 80 lira gibi hepimizin aklımızı başından alan fiyatlarla karşı karşıya olduğumuza inanıyorum.

Ramazan ayındayız, normal pidenin, yumurtalı pidenin hepimiz fiyatlarının farkındayız, 10 liraya dayanmış durumda Ankara’da yumurtalı pide, dolayısıyla Türk halkı iktidarın bu yanlış tercihlerini ilk seçimde değerlendirecek diye düşünüyorum. Bundan sonra ülkenin krizden çıkışının da tarım ve tarıma dayalı gıda sanayi

olduğuna inanıyorum. Hepinize saygılar sunuyorum.

Dr. HAKAN AKBULUT- Bülent Bey, çok teşekkürler hem verdiğiniz bilgiler için, hem de bugün tarımda yaşanan sıkıntıların nasıl uygulanagelen yanlış politikaların sonucunda bizi bu noktaya getirdiğini bir kez daha uyardığınız, gözler önüne serdiğiniz için, ayrıca zaman sürecine de son derece uyduğunuz için tam 10 dakikada bitirdiniz, çok teşekkür ederim. Buyurun Ergin Bey, teşekkürler.

ERGİN KAHVECİ- İyi akşamlar diliyorum. Sayın Bakanım, Sayın Milletvekilim, müsteşarlarım; hepinize iyi akşamlar diliyorum, bütün izleyicilere de iyi akşamlar diliyorum, dinleyenlere de iyi akşamlar diliyorum. Hem Sayın Bakanım, hem de Bülent ağabey güzel bir sunum yaptılar ve bize Türkiye’deki mevcut durumdaki sorunları ve şikâyet noktalarını dile getirdiler. Bana da geriye bir tarım kavramını düzeltmekle bir de buraya nereden geldiğimiz noktasında bir kronoloji dizmek kaldı zannediyorum. Onu yapmaya çalışayım, ama yapılacaklar konusunda da söyleyeceğim çok fazla şey var. Önce şunu söyleyeyim: Ben tarım dediğim zaman kavramın hem ontolojisi gereği, hem metodolojisi gereği, hem Türk Dil Kurumundaki anlamı gereği tarım, hayvancılık ve gıda tarımın bir mütemmim cüzüdü, dolayısıyla tarım dediğim zaman bunları da kastetmiş olacağım. Geri kalan olayların şekil ve biçime tabi olduğunu belirtmek istiyorum.

Şimdi efendim, Türkiye’de tarımı anlayabilmek için Türkiye’nin hem coğrafi anlamda, hem de sosyal anlamda geldiği noktalara bakmamız gerekiyor. Sayın Bakanım güzel bir yerden bahsetti, ramazan ve muharrem kararnamelerinden bahsetti, ama tarımdaki asıl dönüşümün başladığı yer Aşar Vergisinin kaldırılmasıyla ilgilidir. 1925 yılında Aşar Vergisi kaldırıldığı zaman bazı kayıtlara göre tam vergilerin yüzde 60’ı, bazı kayıtlara göre yüzde 40’ından vazgeçilmiştir. Bu çok ciddi bir dönüşüm kararıydı. Çünkü aslında çiftçi kavramının tam olarak yerleştideği yer bu Aşar Vergisinin kaldırılmasından sonra gerçekleştirilmiştir. Çiftçi bir bizim dilimizde ve Osmanlıcadan aktarılmış olan bir kavram, çift-hane bağ sistemi yani biraz önce Bülent Beyin Atatürk’ün anekdotunda bahsettiği eşeğin yanındaki kişi oradaki köylüydü. Vaka da Yalova’da geçiyor. Çiftçi iki beygir gücünde veya iki öküz gücünde bir yeri işleyen ve kendisine mültezimin veya oradaki feodal beyin veyahut da oradaki mülk sahibinin, padişah adına mülk sahibi olan kişinin yerini işleyen, mülke sahip olmayan, toprağı olmayan ve bundan da belli zamanlarda yüzde 12’den yüzde 50’ye kadar vergi ödeyen, dolayısıyla hiçbir zaman, Orta Asya’dan itibaren hiçbir zaman

bireyselci olmamış, girişimci olmamış, ticaret ehli olmamış, tamamen kendisinin o toprağı kendisine emanet etmiş olan kişi adına üretim yapan bir sektör olmuş tarım, Aşar Vergisinin kaldırılmasından sonra bireyselleşme başlamış. O nedenle hem cumhuriyet, hem sanayimiz, hem ticaretimiz büyük sancılar geçirmiş. 1933-1935'lere kadar sanayi planlamasına varıncaya kadar birçok ekonomik bakış açılarında, yaklaşımlarda değişimler yaşamışız. Dolayısıyla bana göre buraya nereden geldik, tarım nereden geldi sorusunu yönelttiğimiz zaman birinci kırılma noktasını ben Aşar Vergisinin kaldırılması olarak görürüm. İkinci nokta özellikle Thornburg raporu 1936'larda, 37'lerde gelen, 30'larda gelen Dorr raporu ve daha da önemlisi Marshall yardımları sonrası Türkiye'ye "*sen üretme ben veririm*" mantığı ve çok daha önemlisi 1954 yılında Eisenhower'ın "*public law*", ... (67.10) yani barış için gıda, yani adı güzel konulmuştu bunun, bu yardımlar üzerinde hem Amerika Birleşik Devletlerinin artık ürünlerinin Türkiye'ye gönderilmesi, hem de Türkiye'deki o günün koşullarındaki sıkıntılar karşısında Türkiye'deki ihraç maddelerinin başında gelen tahıllara kısıtlar getirilmesiyle başlayan bir gıda egemenliğinden ödün verme noktası; bu 1952'de bir anlaşma var, 1954'te var, 1956'da var. Bunları Haydar Tunçkanat gayet güzel izah eder, anlatır. Burada da bir kırılma noktası var ve bize buralarda yapılan raporlardaki söylenilen şey şu: Siz sanayi ülkesi değilsiniz, siz tarım ülkesisiniz, ama biz o raporları tabii kaale almamışız. Almamakla da o dönemde iyi yapmışız, ama onlar da bize çok iyi bir şey yapmışlar. 1960'tan sonra hızlı bir şekilde bizim makineleşmeye girmemizle kırsal alanımızı boşaltmaya başlamışlar. Biz kırsal alan boşaltıldığı zaman, kırsal alana makineleşme girdiği zaman biz tarımcılar bunu uzun yıllar alkışladık, ama bugün geldiğimiz noktada baktığımız zaman kırsal alanın boşaltılmasının da aslında bir proje olduğunu ben söyleyebilirim. Yani makineleşmenin bu kadar hızla girip kent çeperlerinde ve kent civarlarındaki o yığılmanın, o gecekondulaşmanın, o varoşlaşmanın, o ekonomik çöküntü bölgelerinin oluşmasının da ülkedeki cumhuriyetin gelişmesinin önündeki önemli bir engel olduğunu bugün ben söyleyebilirim.

1960'tan sonraki boşalma, o günkü anlamıyla köylerin boşalması bizi 1980'li yıllara kadar idare ettirebilecek durumdaydı. Yani kendi kendimize yetecek ürünler vardı, ama kendi kendimize yeterlilikteki bakış açımız şuydu: Tüketim toplumu değildik. Yani neoliberal politikalarla henüz tanışmamıştık, bize tüketimi özendirici politikalar yoktu. Cumhuriyet bize yetinmeyi, kanaat etmeyi ve israf etmemeyi

öğretmişti, ama 1980'den sonraki politikalar bize tüketim toplumunu getirdi. İşte o noktadan sonra bizde bir şey olmaya başlandı. O da şu: Tarım katma değer yaratmıyor, tarım toplumun ve ekonominin üzerine yük, tarım üretmiyor, tarımdaki nüfus oldukça fazla, tarımsal giderlerimiz çok fazla, ayrıca daha da önemlisi 2000'li yılların başında Türkiye'deki üretimler pahalı, biz pahalı üretiyoruz. Dolayısıyla yurtdışında daha ucuz, yurtdışında ucuz olduğu için de biz birçok ürünü ithal edebiliriz, daha ucuza da mal edebiliriz. Bakın, o zaman 2005-2006'da söylediğimiz bir şey var: Evet, tarımsal ürünlerin üretimi, Türkiye'deki o günkü fiyatı yurtdışındaki fiyatlardan gerçekten pahalıydı, ama acaba tarımsal ürünlerin fiyatı mı pahalıydı, yoksa Türk Lirası mı daha çok değerliydi o zaman? Bu soruyu kendimize sorduğumuz zaman benim verdiğim cevap Türk Lirasının daha çok değerli olduğu yönündedir. Neden? Şöyle, biz geçen yılın ağustos ayına kadar bu fikri taşımaya devam ettik toplumda, yani Türkiye'deki tarımsal üretim pahalı, maliyetli, ama ne zaman ki dolar kuru 6.5 Liranın etrafını dönmeye başladı, 8 liraya yaklaşmaya başladı, Türkiye'deki bütün ürünlerin fiyatları Avrupa'yla ve dünyayla eşitlenmeye başladı. Ne zaman ki 8.30 sınırını geçtik, Türkiye'deki bütün ürünlerin fiyatları dünyadaki ürünlerden daha ucuz olmaya başladı. Demek ki biz bazı gerçekleri bize söylendiği gibi kabul etmek durumunda değiliz. Biz tarımın kendi içindeki analitik değerlerine bakmamız gerekiyor.

Değerli katılımcılar, Değerli Bakanım, Değerli Milletvekilim; ben size bir şey söyleyeceğim. Biz şu anda da Avrupa Birliğinin 27'sinden hem verimlilik açısından, yani üretimdeki verimlilik açısından, hem kırsal nüfus açısından, hem kırdaki nüfusun yaşı açısından, hem şu anda bile doların 14.5 lira olduğu dönemdeki tarımsal brüt hasıla açısından Avrupa 27'den daha iyiyiz. Bu benim kendi çalışmam, Avrupa 27'den kötü olduğumuz bir tek şey var: Politikamız yok. Yani 2001'den itibaren bizim politikamız yok. 2001 yılında 14 maddelik Derviş Yasalarıyla bize getirilen bir şey var. Bunu eğer topluma doğru anlatabilirse, biz tarımı şikâyet modundan çıkarıp, tarımı topluma gıda güvenliği açısından değil, gıda güvencesi açısından da değil, tarımın varlıksal olarak yaşamın idame ettirilmesinin tek şartı olduğunu anlatarak da sevdirebiliriz. Ekonomik korkutmayla değil, üretimle halkımıza bunu sevdirebiliriz.

Şimdi bizim geldiğimiz noktada uygulanan politika var. Nedir bu? Politikasızlık politikası. Bir politika var, bilinçli, bilerek, isteyerek ve tamamen uluslararası şirketlerin, 4 tane şirketin, dünyada 54 milyar dolarlık tarımsal ticaretin yüzde 70'ini

yapan 4 tane şirketin Türkiye'deki uzantılarının bir politikası. Taammüden politika, harikasıdır ağabey, harikasıdır. Bu politikanın adı politikasızlık, bu politikasızlık üzerinden bize ithalatları yaptırıyorlar. Mesela, bir tane örnek vereyim. Hem Sayın Bakanım Sabri Bey söylediler.

Dr. HAKAN AKBULUT- Ergin Beyciğim, toplar mısınız zamanımız dolayısıyla?

ERGİN KAHVECİ- Tamam, zamana bakıyorum. Bize getirdikleri, önümüze koydukları tablo biz üretemiyoruz, biz pahalı üretiyoruz, bizim çiftçimiz yandı bitti kül oldu, bizim çiftçimizin sayısı azaldı. Ben size bir şey söyleyeyim şimdi, dün aldığım rakamı söyleyeyim. 2021 yılında 2020 yılındaki çiftçi sayısından 176 000 çiftçi artmış. Eğer çiftçi, çiftçi kayıt belgesindeki insan sayısıysa -değil halbuki- ben Türkiye'nin bu şikayetleri ve dezavantajları üzerinden değil, avantajları üzerinden okunması gerektiğine inanan ve önümüzdeki dönemin de bu kaos politikalarını çok iyi öğrendiğimiz için kaos politikaları karşısındaki çıkış politikalarını akletme becerisine sahip olduğumuzu, bizi izleyenlerin hiçbir umutsuzluğuna yer olmadığını söyleyerek teşekkür ediyorum.

Dr. HAKAN AKBULUT- Çok teşekkürler Ergin Bey, sizin de verdiğiniz değerli bilgiler gerçekten bizlerin ufkunun açılmasına yönelik önemli saptamalardı, çok teşekkürler. Şimdi efendim, birinci bölümü bitirdik. Aslında birinci bölümün bir özetini yapmak isterim, ama mümkün olduğu kadar süreden kazanmak için ikinci bölüme ivedilikle geçmek istiyorum. Çünkü bu doğrultuda ikinci bölüm bütün bu yaşanan sıkıntıları, ülkenin geldiği tarımsal sektörün, tarımsal alandaki yaşananların ülkeye getirdiği zorluklar çerçevesinde toplum çözüm önerileri de bekliyor. Gerçekten biraz önce Youtube'daki izleyicilerin yazdıklarını şöyle arkadaşlarımız sağ olsunlar bana gönderiyorlar. Oradan da baktığım zaman genelde bütün sorular çözüm önerilerine yönelik yoğunlaşmış vaziyette. Onun için değerli konuşmacılardan ricam somut çözüm önerilerini eğer lütfedip gündeme getirebilerseniz, bu çerçevede birçok sorunun da cevabını vermiş olacağız ve izleyiciler, katılımcılar gerçekten bundan çok büyük memnuniyet duyacaklardır. Çünkü tarım sektöründe yaşananlar konusunda çözüm önerileri birçok çevrenin, birçok arkadaşlarımızın, birçok o doğrultuda değişik vesilelerle gündemdeki hususların bu vesileyle de orta çıkmasına, gün yüzüne çıkmasına neden olacak.

Son bir hususu özellikle dikkatinize getirmek istiyorum. Belki cumhuriyet

tarihinde ilk defa olduk, sizler daha iyi değerlendirebilirsiniz. Nisan başında Tarım Platformu kuruldu Türkiye’de, bilmiyorum bu konuda katılımcıların görüşleri, bilgisi var mı? Ülkenin geldiği noktada tarımdaki çıkmaz o kadar büyük olarak görülüyor ki sivil toplum kuruluşları, ilgili sivil toplum kuruluşları birçok bunlar arasında Çevre, Gıda, Kimya, Ziraat Mühendisleri Odaları, DİSK, sendikalar, Tarım Kooperatifleri, Ziraatçılar Derneği, Veteriner Hekimler Derneği gibi birçok sivil toplum kuruluşu nisan ayında bir deklarasyon yayınlayarak ülkedeki tarım sektöründe, tarım alanındaki yaşananlardan duyulan endişeyi ve çözümler üretmeye yönelik bir platform kurduklarını dile getirmişler. Bunu da sizlerin dikkatine özellikle çözüm önerileri yönündeki görüşleri bildirirken bir ek bilgi olarak sunmak istedim. Efendim, çok teşekkürler, Sayın Dr. Temel, sizden başlıyoruz. Bu bölümde 7 dakikamız var konuşmacılarımızın, onun için lütfen süreye uyarak lütfedip cevaplarsanız çok memnun oluruz.

Doç. Dr. ADİL TEMEL- Teşekkür ederim. Efendim, konuşmacı arkadaşlarımız Sabri Bey olsun, Bülent Bey olsun, Ergin Bey olsun olayın farklı cephelerini, farklı boyutlarını gündeme getirdiler. Dolayısıyla olayın tartışılması genişledi, boyut da arttı. Bu tartışmayı genel olarak hani şey yapacak olursak müthiş bir zenginlik getirdiğini söyleyebiliriz. Sayın Bakanımın yeterlilik konusundaki bir değerlendirmesi bana da referansta bulunarak, benim o konudaki yaptığım değerlendirme TÜİK’in bu konudaki çalışmasıyla ilgili, istatistikleriyle ilgili. O istatistiklere ne ölçüde güvenilir, güvenilirmez o ayrı bir olay, fakat oradan bakıldığı zaman öyle bir tablo çıkıyor. Onu öncelikle bir vurgulamak istiyorum.

Şimdi mevcut durumu zaten tarihsel geçmişi verirken bu konulara da değindik. Burada benim dikkatimi çeken önemlice bir olay vurgulamak istediğim tarımın plansızlığı olayı, yani bakacak olursak master planlar var, stratejiler var, osu var, busu var, vesaire, fakat derli toplu içsel tutarlılığı olan bir dokümanlar setini görmüyoruz. Aslında görmememiz de normal, bunların tutarlı olabilmesi için, sağlıklı bir sonuç ortaya koyabilmeleri için makro planın, makro planlamanın düzgün olması lazım, bunun yerine oturması lazım. Şu aşamada orada bir sıkıntı var. O sıkıntı tüm sektörlerle, tüm kuruluşlara da yansıyor. Onu özellikle belirtmek istiyorum.

Birkaç küçük mevcut duruma yönelik, bizde tohum ıslahı çok önemli ve önem veriliyor, ama yeteri kadar önem verilmiyor. Bunu özellikle vurgulamak istiyorum. Başka bir olay örgütlenme olayı, yani kooperatifleşmenin yeterli olduğunu

söyleyemeyiz. Ayrıca depolama, pazarlama olayında da önemlice sıkıntılar var. Belki çok daha önemli bir olay, onu biz yakinen ortaya koyarken bu iklim değişikliği olayını, iklim değişikliğinin üretim deseninde getireceği bizi zorlamaları, yönlendirmeleri, yani artı yine bu su-enerji dengesiyle ilişkilerini bundan sonraki planlarımızda kesinlikle dikkate almamız gerekiyor. Öte yandan ekolojik olarak ülkemizin konumu gayet iyi, yani potansiyel olarak gayet iyi, verimlilik olarak belirli noktaya gelmiş vaziyetteyiz. Ben de burada Ergin Beyin değerlendirmelerine katılıyorum. Fakat toprağı genişletemeyeceğimize göre, hatta son dönemde 3 000 000 hektar arazinin tarım dışı kaldığını düşünecek olursak ki o arazi Türkiye'deki buğday üretiminin yarısını karşılayabilecek bir arazidir. Eğer biz bu arazileri terk etmeseydik, çiftçilerimiz terk etmeseydi şu aşamadaki buğday üretimi mevcudun yüzde 50 daha fazlası olabilirdi. Yani o kadar büyük bir miktar, bunu vurgulamak istiyorum. Ayrıca bölgesel konumumuz, lojistik imkanları, vesaire düşünecek olursak Türkiye'miz bu ölçüde bir sanayi üssü diyelim çevre ülkelere bakacak olursak, buna tarımı da dahil edebiliriz aslında eğer gerçekten potansiyelimizi gerçekleştirebilirsek.

Amaç olarak da değerli arkadaşlar, değerli izleyiciler, her şeyden önce sürdürülebilir bir tarımı hedeflememiz gerekir diye düşünüyorum. Bu arada gıda güvenliğinin sağlanması gerekiyor. Rekabet gücünün hani gerçekten olması gerekiyor ki bizim çoğunun da gerçekten şey, mutlak anlamda rekabet avantajımız var. O bakımdan bir sorunuz yok. Sürdürülebilir güçlü bir tarım sektörünü yeni bir bakış açısıyla, yeni bir konseptle tanımlayıp, o konuda politikalarımızı oluşturmamız gerekiyor. Bu açıdan bakacak olursak ürün deseninin bu iklim değişikliği olayını da dikkate alarak yeniden formüle edilmesi, yeniden organize edilmesi önem taşıyor. Bunu da yaparken iki kullanacağımız enstrüman var önemlice ölçüde: Birisi yatırımlar olayı, yani kesinlikle yatırımların şu aşamada yüzde 2 civarındaki payının, toplam yatırımlarda tarım sektörüne ayrılan payın en az iki katına çıkarılması lazım. Bu konuda da önemlice iş devletin de buradan katkıları olması gerekiyor, özel sektöre düşüyor, bunu belirtmek istiyor. Diğer pratikteki tarımı yönlendirici enstrüman olarak çok önemli olan bu desteklenen politikaların da yasasında da belirtildiği üzere belki hani şu aşamada ilk anda milli gelir hani yüzde 1 seviyesine çıkarmak bütçe kısmı nedeniyle problem olabilir. Hiç değilse yüzde 50'sine aşama aşama bu yüzde 1'lik eşiğe kadar da bunun arttırılması gerekir diye düşünüyorum. ... (84.52) mekanizasyonumuz iyi, fakat bu dijital dönüşüm diye bir süreç var, tüm ekonomiyi

kapsıyor. İşte sanayide, hizmetlerde, vesaire bu sürecin dışında, tarım sektörünün dışında kalmaması gerekiyor. Bunun da yönlendirilmesi, bu konuda da ağırlık verilmesi gerekir diye düşünüyorum.

Başka bir olay çiftçilerimiz örgütsüz, burada işte siyasi parti temsilcisi arkadaşlarımız da var. Geçmişte bizim çok geniş ölçüde kalkınma kooperatifleri tecrübemiz var, tarımsal ... (85.30) kooperatifleri tecrübemiz var, Tarım Kredi Kooperatifleri tecrübemiz var. Bunlar belirli dönemlerde çok başarılı oldu, gerçekten bir devlet politikası olarak alıp böyle üzerine gidildiği zaman, fakat daha sonra bu neoliberal politikalar çerçevesinde bunlar terk edildi, ölüme bırakıldı. Şu aşamada etkin değiller, dolayısıyla bu kooperatifçilik olayının, örgütlenme olayının tekrar siyaseten de ele alınıp bu işin organize edilmesi gerekir diye düşünüyorum. Bu kooperatiflerde sürdürülebilirlik çok önemli, nasıl bir anonim şirkette bir yapı oluşturup bunu kalıcı hale getiriyorsak da kooperatif kurmak kolay, kuruluyor, fakat daha sonra bu sürdürülemiyor. Bunu sürdürülebilir bir yapıya kavuşturmak gerekiyor. Burada da vurgulamak istediğim bir husus daha var: Bu tüketici kooperatifleri olayına, yani bir ölçüde yerel yönetimlerin sahip çıkması lazım. Bu konuda yerel yönetimlerin bayrağı taşınması gerekir. Ben kendi yaşadığım Ankara'da da Tarım Kredi Kooperatifleri görüyorum, fakat yerel yönetimlerin oluşturduğu böyle bir kooperatif ağı yok. Bir de belki küçük ve teknik bir olay, eğer Avrupa Birliğiyle bu Gümrük Birliğinin genişletilmesi süreci bir şekilde olursa, başlatılabilirse, buna kesinlikle tarım olayının da katılmasının Türkiye tarım sektörü bakımından faydalı olacağını düşünüyorum. Benim şu aşamada söylemek istediklerim bunlar, herkese teşekkür ediyorum.

Dr. HAKAN AKBULUT- Sayın Temel, çok teşekkürler, süreye uyduğunuz için de ayrıca teşekkür ederim. Sayın Hocam, buyurun, Sayın Prof. Tekir.

Prof. Dr. SABRİ TEKİR- Çok teşekkür ediyorum, adil Beye de çok teşekkür ediyorum. Aslında benim verdiğim bilgiler de, rakamlar da, veriler de esasen TÜİK tarafından sunulmuş olan verilerdir ve dolayısıyla onları bir karşılaştırmak gerekir. Onu da işaret etmiş olayım. Şimdi neler yapılabilir, çözüm olarak ne gibi birtakım tedbirler alınabilir diye düşünüldüğü zaman her şeyden önce birinci derecede bizim dövizle bağlı olan ya da olmayan bu sarmaldan bir çıkış yolu bulmak mecburiyetindeyiz. Aslında bu çıkış yolunun bulunması o kadar zor değildir. Eğer bizim Genel Başkanımızın ifade etmiş olduğu şekliyle yatırımları betona değil de üretim ekonomisine geçmek amaçlı bir şekilde gerçekleştirildiği zaman muhtemelen

özellikle tarımın hareketlendirilmesi, daha dinamik hale getirilmesi bakımından çok önemli sonuçlar elde edilebilir. Bir kere son olarak zannederim 20-25 gün önceydi, Cumhurbaşkanlığı Kararıyla temel gıda maddelerinde KDV'nin yüzde 8 olan oranının yüzde 1'e düşürülmüş olması esasen olumlu bir uygulamadır. Fakat geç kalınmış bir uygulamadır. Daha önceden gerçekleştirilmiş olsaydı büyük ihtimalle bugünkü piyasalarda çekilen sıkıntıların bir kısmı telafi edilmiş olabilecekti.

Onun dışında alınması gereken tedbirler bazında şunu söylemek mümkündür: Akaryakıt, özellikle enerji esas itibariyle tarımsal faaliyetlerde bütün alanlarda olduğu gibi, yani bütün sektörlerde söz konusu olduğu gibi tarımsal alanlarda da zamların veya maliyet artışlarının anası kabul edilir. Çünkü netice itibariyle akaryakıtta getirdiğiniz her bir zammın hemen her alanda üretimden başlamak suretiyle bunların taşınması, pazarlanması ve benzeri hususlarda maliyet artışını beraberinde getireceğini çok iyi bir şekilde biliyoruz. Dolayısıyla hükümet de özellikle son zamanlarda enerji kullanımını önemli bir gelir unsuru olarak kabul ettikleri için bütçe gelirleri içerisinde ondan bir türlü vazgeçmek istememektedirler. Kendilerine göre de haklı olabilirler, ama bu şekilde kur hareketliliğinin devam ettiği ortamda ve kura bağlı olarak ortaya çıkabilecek olan fiyat artışlarında böyle bir politikanın devam ettirilmesi özellikle hem tarım, hem de sanayi alanında üretim aksamalarına sebebiyet verebileceğini çok iyi şekilde bilmemiz lazım. Biraz da mesela, elektrik üreten dağıtım şirketleri de zaman içerisinde sağlanmış olan birtakım garantiler, ödeme bakımından garantiler varsa, bunları da herhalde enerji fiyatlarının artmasında etkili olduğunu rahatlıkla söylemek mümkündür, ama burada üzerinde durulması gereken şey illa da enerji kaynaklarının ithale dayalı olması gerekmez. Mesela, şu anda yenilenebilir enerji kaynakları Türkiye'de toplam enerji üretiminin veya kullanılan enerjinin yüzde 17-18 seviyelerinde olduğu bilinmektedir. Belki biraz daha artmış olabilir, benim aklımda kalan oranı veriyorum, ama Almanya gibi güneş bakımından daha da Türkiye'ye göre nispeten zayıf olan ülkelerde enerji ihtiyacının eğer yüzde 48-49'lara yakın kısmı yenilenebilir enerji kaynaklarından temin ediliyorsa ve Türkiye gibi güneşli bir ülkede bu imkanlardan yararlanılmıyorsa, biraz önce Bülent beyin ifade ettiği şeyi tekrar etmek istiyorum, bu bir siyasi tercihtir, yönetimin tercihidir, yönetimin politikasıdır ve dolayısıyla da eğer enerji maliyet unsurlarını belirli bir düzeyde azalttığımız zaman büyük ihtimalle Türkiye'de tarımsal alanda belirli bir hareketlilik sağlanabilir diye düşünüyorum. Özellikle bunun dışında gübre ve yer üretiminde

dahili üretimin güçlendirilmesi gerekmektedir. Türkiye gibi tarımsal bir ülkede gübre fabrikalarının yeterli üretimde bulunmamasını anlamak mümkün değildir. Mesela, sadece bir örnek vermek istiyorum. Bizim iki tane sanırım azot fabrikamız vardı biri Samsun'da, diğeri de Kütahya'da olmak üzere, Samsun'daki özelleştirilmek suretiyle tamamen üretim dışı bırakıldığı ifade ediliyor. Kütahya'daki azot fabrikasıysa son derece düşük kapasiteyle çalışan bir fabrika konumundadır. Gübre üretiminin en önemli maddelerinden bir tanesi de amonyaktır. İşin ilginç tarafı da amonyak bakımından biz, yani gübre üretiminde en önemli madde olan amonyak bakımından biz yüzde 95 nispetinde dışarıya bağımlıyız. Bunu anlamak mümkün değildir, böyle bir siyasi tercihi hangi maksatla veya hangi mantıkla yürütüyoruz, onu da anlamak mümkün değildir.

Biraz önce Adil Beyin işaret etmiş olduğu bir başka husus daha var: Kooperatifleşme son derece önemlidir. Kooperatifleşme hem maliyetlerin belirli bir düzeyde aşağı çekilmesi bakımından birlikteliği sağlayan ve hem de tarımsal rantların en azından üretici kesimde önemli ölçüde kalmasını temin edecek olan bir uygulama olacaktır. Bu konuda zaman içerisinde elde edilmiş olan önemli bir tecrübe de vardır. O tecrübeyi çok iyi kullanmak suretiyle suiistimalleri de önleyecek mahiyette devletin teknik desteğiyle bu kooperatifleri daha dinamik hale getirmemiz ve yaygın hale getirmemiz gerekmektedir.

Bir hususa işaret etmek istiyorum, arkadaşlarla paylaşmak istiyorum: Lisanslı depoculuk listemi esasen üreticiye destek sağlansın diye getirilmiş olan bir sistemdir. Fakat ilginç bir durumdur, üreticiye destek sağlamak amaçlı işletilmesi gereken lisanslı depoculuk sistemi bugün spekülatif amaçlı veya çiftçiden toplu olarak malları alan, tüccar kesime hizmet eden bir sistem haline dönüşmüştür. Bu yanlış bir şeydir ve hatta lisanslı depoculuk sisteminin ürün bazlı ihtisaslaşmaya gitmek suretiyle de daha yaygın hale getirilmesi önemli bir fayda temin edecektir. Ancak şu hususu belirterekten sözümü bitirmek istiyorum, şu tarihi bir gerçektir: Kendi tarihimizde de vardır, Batı dünyasının tarihinde de bunu gözlemlemek mümkündür. İnkıraza uğramış -eski deyiimiyle söylüyorum- olan devletlerin tarihinde de bunu gözlemlemek mümkündür. Yüksek faiz, yüksek kur, yüksek enflasyon, yüksek cari açık ve yüksek dış borç sarmalına yakalanmış olan ülkelerin kurtulabilmeleri o kadar kolay değildir, ama bir şey vardır ki birlikte hareket edildiği zaman bundan kurtulmak da o kadar zor bir şey değildir. Bu noktada temel sloganımız: Üretim, üretim, yine de üretimdir.

Üretici sektörler'e yatırımdır. Biz Osmanlı Devletinin geçirmiş olduğu tecrübeyi çok iyi bilmek durumunda olan bir toplumuz ve dolayısıyla da o tecrübeyi iyi bir şekilde kullanmak suretiyle böyle bir kıskaç içerisine yakalanmamanın politikalarını geliştirmek mecburiyetindeyiz. Hepinize saygılarımı sunuyorum.

Dr. HAKAN AKBULUT- Çok teşekkürler Sayın Tekir verdiğiniz detaylı ve kapsamlı bilgiler için, şimdi sözü Sayın Bülent Beye veriyorum efendim.

BÜLENT ŞAHİNALP- Efendim, çok teşekkürler. Ben Sayın Bakanın bıraktığı noktadan devam etmek istiyorum. Türkiye uzun bir süredir çok derin bir ekonomik krizin içinde ve bir türlü çıkamıyor. Özellikle genç nüfusumuz, gençlerimiz, çiftçilerimiz, işçilerimiz bir ümitsizlik içinde, kimsenin enseyi karartmasına gerek yok. Tarihi tecrübemizle biz bugünlerden çok rahatlıkla çıkarız. Konumuz olan tarıma gelince de bu iktidarın günlük kısa vadeli çözümlerle ülkeyi nereye götürdüğünü gördük, yaşadık. Bütün siyasi partiler, muhalefet de olan bütün siyasi partiler bu dönemden çok ciddi bir ders çıkarmış durumdalar ve de tarım konusuna özel önem vermek istediklerini her vesileyle ifade ediyorlar. Türk tarımı plansız üretimden planlı bir üretime geçmek zorunda, yeniden Toprak Mahsulleri Ofisini, az önce belirttiğim Ziraat Bankasını görevlerini yapar duruma getirmek zorundayız. Bunları yapabilmek için de öncelikle gerçek istatistiki verilere ihtiyacımız var. Gerçeği bilmeden, gerçeği görmeden planlama yapmanız mümkün değil, dolayısıyla bu sınıfa TÜİK'i de katıyorum ben, TÜİK'in de tarım alanında, tarım konusunda doğru ve gerçekçi istatistiki verileri sunmasını yeni dönemde beklemek mecburiyetindeyiz.

Maliyetler konusuna çok değinildi, özel önem vermek istediğim bir konu gübre konusu, Sayın Bakan da bahsetti. Mutlak surette Türkiye'nin 7 coğrafi bölgesinde devletin 7 tane gübre fabrikası kurması gerektiğini düşünüyoruz. Eğer devlet bunu yapamıyorsa da devlet-özel sektör işbirliğiyle nasıl illa tutturduk kendi arabamız, kendi arabamız diye bir araba hayali peşine düştük, bence ondan önce, bizce ondan önce Demokrat Parti olarak inancımız mesela, gübre konusuna aynı titizliği ve yaklaşımı göstermemiz gerekiyordu. Piyasalarda bir regülasyon yok, tam bir boşluk var. İsteyen istediği fiyatı koyuyor, ülkeyi yönetenler bir gün patates ve soğan tüccarlarına terörist diyebiliyor, devletin memurlarını depoları basmaya gönderiyor. Dolayısıyla bu şartlar altında tarımın düzelmesi mümkün değil, öncelikle Ergin Başkanın belirttiği gibi tarım konusuna saygı göstermemiz, destek olmamız, elinden tutmamız gerekiyor. Özel sektör-kamu-üniversite işbirliği konusunda bu alanda

sıkıntımız var, bunu geliştirmemiz lazım.

Önemli bir konu üst üste önce Covid, sonra Rusya'nın işgali şunu gösterdi: Türkiye bu tür jeopolitik gelişmeler nedeniyle ani olarak tarımsal ürün ithalatında da, ihracatında da sıkıntılar yaşayabiliyor. Yani Rusya bir gün domatese kota koyuyor, Türkiye'de bir anda fiyatlar çöküyor ya da kotayı arttırıyor, bu sefer fiyatlar uçuyor. Bunları geçtiğimiz dönemde yaşadık. Demek ki bizim gerek ihraç pazarlarında ya da ayçiçeğinde olduğu gibi 17 tane gemimizi Azak Denizinde tuttular, içeride ne olduğunu şaşırdık. Ayçiçeği fiyatları roket gibi uçtu. Demek ki bizim ihracatta da, ithalatta da alternatif pazarlar çalışmasını hızlandırmamız gerekiyor. Adil Beyin çok doğru bir tespiti var bu noktada, gerek serbest ticaret anlaşmaları, gerek Avrupa Birliğiyle olan Gümrük Birliği Anlaşmasına tarımı bizim mutlak surette konuşmamız gerekiyor.

Bir başka konu bu tarıma sağlanan hibelerin ve desteklerin bir analizi yapılmıyor. Yani ne faydası oluyor, nasıl etkisi oluyor, bir etki analizine mutlak surette ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Bir önemli konu da verimlilik ve ürün kaybı konusu, değişik raporlar ürün kaybında değişik ürünlerde ne kadar büyük bir ekonomik kayıp olduğunu gösteriyor. Yani bu bilinci sağlamak üzere çiftçimizden tüketicimize kadar aradaki bütün aşamalarda bizim eğitimle bu kayıpları ortadan kaldırmamız gerekiyor. Konuşmamın başında belirttim, ikinci bölümün başında, kimsenin umutsuzluğa kapılmasına gerek yok. Türkiye 20 yıllık bir dönemi yaşadı, buradan çok büyük dersler aldı. Önümüzdeki dönemde bu derslerin ışığında ben tarım başta olmak üzere bu krizden süratli bir şekilde kurtulacağımızı, yeniden bu ülkenin kendi kendine yeter, çiftçinin tekrar tarlasına döneceği, gençlerin tekrar bu ülkede yaşamak ümidine sahip olacağı, heyecanına sahip olacağı bir Türkiye'yi kurabileceğimize canı gönülden inanıyorum. Bu altılı parlamenter sistemle başlayan birliktelik de bunun en büyük göstergesi, Demokrat Parti adına bizi izleyen bütün dinleyicilere saygılar sunuyorum, teşekkürler.

Dr. HAKAN AKBULUT- Bülent Bey, çok teşekkürler verdiğiniz güzel ve özellikle umuda yönelik yaklaşımınız hepimizin içinde daha güzel duygular oluşmasına neden oldu. Hepimiz aynı duyguları taşıyoruz. Ülkenin geleceği konusunda tarım da dahil her konuda, daha önceki toplantımızda ekonomi konusunu işlerken özellikle gençlere yönelik katılımcılarımız çok umutlu güzel yaklaşımlar sergilemişti. Bu kez tarımda görmek bizim açımızdan çok daha mutluluk verici oldu.

Son sözü Ergin Beye vereceğim. Yalnız tabii zamanı çok aştık, soru-cevap bölümünü gerçekleştiremeyeceğiz. Çok güzel sorular vardı, bunlardan bir kısmını zaten değerli konuşmacılarımız yanıtladılar özellikle ikinci bölümde, Ergin Beye söz verdikten sonra da son sözü, kapanış sözünü Enis Beye, Değerli Başkanımıza vereceğiz. Yalnız Ergin Bey, bir husus var sorulardan gelen, belki ona da açıklık getirerek sizin Türk tarımının AB-27'den daha iyi olduğunuz yolunda, acaba potansiyeli daha iyi mi olarak? Çünkü verilere baktığımız zaman sayılar farklı, yani bir Hollanda'da tarım ihracatı farklı, belki ona bir açıklık getirirseniz, çünkü o konuyu da değerli katılımcılar sormuşlar. Onun dışında da çözüm önerilerinizi lütfen iletirseniz, sizin 7 dakikanıza üstelik birkaç dakika da bu sorunun yanıtı olarak ekleyebiliriz. Çok teşekkürler.

ERGİN KAHVECİ- Şimdi ben teşekkür ediyorum, ama Hakan Bey, beni nasıl susturacaksınız bu sorularda, onu merak ediyorum.

Dr. HAKAN AKBULUT- Artık soru almayacağız çünkü, sadece bir tek sizin bu, çünkü gerçekten...

ERGİN KAHVECİ- Vallahi size kolay gelsin. Çünkü son sözler bana geldi. Ben hem Bülent ağabeyin, hem de Sayın Bakanımın ayrıntılardaki sunumlarına makro düzeyde bakmaya çalıştım, siz de öyle dediniz. Tekrar ediyorum, AB-27'nin içerisinde Hollanda AB-27'de 7. sırada tarımsal brüt hasılaya sahip olan bir ülke, Fransa ikinci sırada, Türkiye birinci sıradaydı. İkinci sıraya düşse de hiç fark etmez, bütün veriler slaytımdan size gönderirim, kendi çalışmamı da gönderirim, mesela, AB-27'de kırsal nüfus yüzde 20.5, bizde yüzde 20.7, hani Adil Bey 2012 sonrası kırsal alan nüfusuyla ilgili bir rakam verdi yüzde 7'nin altına düştü diye, bunlar gerçekçi rakamlar değil. Biz kırsal alanı nasıl tanımlıyoruz, onu bir tanımlamamız gerekiyor. Kırsal alan nedir, kırsal alan, kırsal mahalle midir mesela? Dolayısıyla Türkiye'de şu anda 20 000 000'un üzerinde tarımsal nüfus var, yaklaşık kırsal alanda da, yani köy ve kent kırsalında da yaklaşık 40 000 000 nüfus var. Yani toplamda tarımsal nüfus hareketliliği 60 000 000'a hitap ediyor, dolayısıyla bazı analitik verileri televizyonların bize dayattığı gibi görmüyorum ben, kendi çalışmalarımı size anlatıyorum. Burada mesela, Türkiye'deki çiftçi nüfusunun 2 000 000 civarında olduğu söyleniyor. Hayır, Türkiye'deki çiftçi sayısı 4 500 000 civarındadır. ÇKS'ye kayıtlı olan çiftçi sayısı 2 000 000 civarındadır. Ne zaman ki büyük şehir belediyeleri el değiştirdi, ne zaman ki büyük şehir belediyeleri yardım yapmaya başladı, mesela 2021 yılında çiftçi kayıttaki nüfus, daha doğrusu çiftçi sayısı 2019'a göre yaklaşık 100 000 kişi arttı. Şimdi çiftçi

mi arttı diyeceğiz? Hayır, havuzda 4 500 000 çiftçi vardı. Bu havuzdaki çiftçiler ÇKS kayıtları desteklemelerinden yararlanmanın avantajlı olduğunu gördükleri için geldi, ÇKS kaydı yaptırdılar. Hani şunu net söyleyeyim: Türkiye'deki analitik verileri bilmeden, tarımı okuyamadan, tarımın bütününe bakmadan söylenenleri Türkiye'nin çözüm noktalarına götürmeyeceğini düşünüyorum. Bu söylenenleri tekrar ediyorum, mesela 45 yaşın üzerindeki AB-27 çiftçisi rakamı yüzde ... (107.04) bizde yüzde 56, yani bizim AB'deki çiftçilerin sayısına gelebilmemiz için AB'deki çiftçilerin yaşlanmaması, hiç yaşlanmaması, bizim de 23 sene geçmesi gerekiyor. Dolayısıyla Hollanda konusu apayrı bir konu, Hollanda, Türkiye, Fransa, Türkiye ve İtalya-Türkiye, Amerika-Türkiye konusunu sizinle saatlerce konuşabilirim. Hollanda dediğiniz ülke ithalat, ihracatının 2/3'sini ithal ediyor. 23 000 000 000 Euro toplam brüt hasılası var. Bizim o 23 milyar Euro olduğu dönemde 71 milyar Euro brüt hasılamız var. Biz bu sene 670-700 milyar lira brüt hasıla elde edeceğiz tarımda, bu da TÜİK'in verilerine göre, gerçekte daha fazla olduğunu size söyleyebilirim. Dolayısıyla ben şimdi vaktimi kötü kullanmamak adına buradan çıkmak istiyorum.

Dr. HAKAN AKBULUT- Çok teşekkürler, çözüm önerilerine.

ERGİN KAHVECİ- Yani o sorunun cevabı analitik olarak biz Avrupa 27'nin tamamını, tek tek ülkelerden bahsetmiyorum, Avrupa 27'nin tamamına göre mesela, Avrupa 27'de 10 000 çeşit genetik havuz var, bizde 14 000 çeşit genetik havuz var. Yani gene Avrupa mesela Hollanda'da 30 kalem civarında ürün var, bizde 526 kalem ürün var. Mesela, bizde 2.5 dönem üretim var, Hollanda'da bir dönem doğal koşullarda üretim var ... (108.54) var. Dolayısıyla biz avantajlarımızı bilmediğimiz için, avantajlarımıza odaklı değil de dezavantajlarımıza odaklı konuştuğumuz için bazı şeyleri anlamakta zorluk çekiyoruz ve bazı konularda ne yapacağımızı şaşırtıyoruz. Bize lazım olan şey avantajlarımıza odaklanabilmek, bereketli hilalin içerisinde yaşıyoruz, bereketli hilalin içerisinde biz bereket bulamıyoruz. Neden? Çünkü bir politikamız yok, bir zihniyet sorununuz var, zihniyet sorununuz var, zihniyetimizi değiştirmek zorundayız. Tarım sektörüne ekonomik anlamda evet, liberal bakmalıyız, ama tarım sektörünün varlığı ve kırsal kesimdeki çokluğu anlamında da sosyal olarak bakmalıyız. Yani biz tarım sektörüne hem sosyal, hem de liberal olarak bakıp, liberallik üzerinden pazarı yönetmemiz, sosyallik üzerinden de kırsal alanımızı, çiftçimizi, gecekondü bölgemizdeki insanlarımızı, köylümüzü -ki köylüyle çiftçi kesin birbirinden ayrılacak, ayrılmalıdır da- bu şekilde yönetmeliyiz.

Bakın, dünyada 3.6 trilyon dolar brüt hasıla elde ediliyor tarımdan, dünyanın küresel ortalamasında 540 milyar dolar destekleme yapılıyor. Küresel ortalama da yani yüzde 15 ve bu küresel ortalamadaki 540 milyar doların 280 milyar doları fiyat sübvansiyonları olarak yapılıyor. 80-100 milyar doları çıktı ve girdi sübvansiyonları olarak yapılıyor. Biraz önce söylediğim şey şuydu: Bizim Türkiye’de tarımsal üretimde verimlilikle ilgili pahalılık, üretim maliyeti yüksekliği gibi bir problemimiz yok. Eğer Türkiye’de gübre problemi varsa, dünyada gübreyi zaten 7 tane şirket üretiyor. Dünyanın her yerinde gübre problemi var. Türkiye’de akaryakıt problemi varsa, Hollanda’da da akaryakıt problemi var. Türkiye’de eğer pazar sorunu varsa, Bulgaristan’da da, Avusturya’da da, Slovakya’da da pazar sorunu var. Bizde şikâyet sorunundan başka bir şey yok, biz sadece şikâyet etmeyi öğrenmişiz. Biz bu şikâyet mantığından tamamen çıkacağız. Ben burada hem Demokrat Partinin bir zamanlar programını ele alan, hem Anavatan Partisinin, hem bir zamanlar TV5’te program yapan birisi olarak çok özgüvenle söylüyorum, biz sadece akletme sanatını avantajlarımıza odaklayacağız. 4 tane ana problemimiz var: Size büyük ölçekte Türkiye’nin hem Sayın Bakanım, hem Bülent ağabeyimin, hem Adil Beyin, hem sizin, hem Sayın Milletvekilinin çizdiği bütün niceliksel ve niteliksel sorunları çözebilmenin Türkiye ekonomisine maliyeti 1.3 trilyon lira, yani biz 1.3 trilyon lirayı makul, mantıklı 11-13 yıl içerisinde organize edebilirsek Türkiye’deki bütün lisanslı depoydu, gübreydi, işte topraktı, suydı, kuraklıktı, sulamaydı aklımıza ne gelirse hepsini çözebilme niteliğine sahibiz. Ortalama yıllık 1.68 gayrisafi milli hasıladan pay alırsak, biz Türkiye’nin problemlerini biz 11-13 yıl içerisinde çözer, 9 yıldan sonra da 85 milyar dolar ihracatın üzerine çıkarız. Bunlar benim bizzat hesapladığım hesaplar, 4 tane ana şemsiye bir iş yapacağız:

1. Planlamayı yapacağız, ama bu planlama üretim planlaması değil. Bu planlama üretim artı katma değer, artı rekabet, artı uluslararası ticaret planlaması olmalı. Yani üretim planlamasında biz sadece çiftçinin üretiminin artmasını kastediyorsak hayır, bu değil. Biz hem çiftçinin kazanmasını temin edeceğiz, hem çiftçinin ne üreteceğini, nerede, nasıl hangi koşullarda ve ne biçimde, ne miktarda üreteceğini belirleyeceğiz, hem de bu çiftçinin kazancını garanti edeceğiz. Birinci yapacağımız şey üretim planlaması, ne kadar sürer? 3 yıl. 3 yıl içerisinde biz bu ülkenin master planını katma değer ve rekabet koşullarıyla beraber yapabilecek vasıflara sahibiz, altyapımız da var, insan kaynağımız da var.

Başka ne yapmamız lazım? Tarımdaki üretimin kurumsal organizasyonu, yani bütün gelişmiş ülkelerin yaptığı gibi düzenleme, dengeleme ve denetleme piyasa mekanizmasını kurmamız gerekiyor. Şimdi size dünyada ilk 7'ye giren 53 ürün üreten ülkenin 31 tane ürününün toplam brüt tarımsal hasılasının yüzde 58.65'ini oluşturduğunu söylersem, biz 31 ürünün dengelenmesini, düzenlenmesini ve denetlenmesini içeren bir regülasyon kurumsallığı düzenlersek, biz Türkiye'deki bütün işletmelerin yüzde 60 gelirini garanti etmiş oluruz. Bu o kadar kolay ki bütün yapacağımız iş iki tane yasa: Biri King Yasası, biri Cobweb Yasası. King Yasası diyor ki arz ve talep dengesini kurduğunuz takdirde piyasa fiyatlarını düzenler. Piyasa kendi fiyatını kendi belirler. Türkiye'deki bütün ürünler yüzde 15 eksi-artı arz ve talebi düzenlememizin bize bütün maliyeti, yani 31 ürünün bütün maliyeti 11 milyar, bugünkü destekleme tutarının 1/3'i daha uygun ve daha ucuz, daha kolay, daha rahat, yapmamız gereken şey 31 tane üründe ihtisaslaşmak ve bunun düzenini kurmak. İki, Türkiye'de bu sene soğan para etti, gelecek sene para etmedi. Neden? Çünkü dünyanın her yerinde her üretici, her çiftçi bir yıl önceki fiyatlara göre ertesi yıl tarım yapar. Eğer sizin bir planınız yoksa, yani bir yıl önceki fiyatlar bir sonraki yılın üretimlerini belirler. Biz eğer piyasayı düzenleyip dengelersek, biz bu örümcek ağı teoremine de yakalanmayız, kimin nerede ne yapacağını, ne miktarda hangi yeterlilikte yapacağını belirleriz. Bunlar çok zor işler değil.

Dr. HAKAN AKBULUT- Ergin Beyciğim, toplayabilir miyiz?

ERGİN KAHVECİ- Ben size söyledim susturamazsınız diye.

Dr. HAKAN AKBULUT- Süreyi aştık çok.

ERGİN KAHVECİ- Peki, şaka yapıyorum. İki tane şey daha söyleyeyim. Bir şey daha yapmamız gerekiyor, o da verimlilik, yani ne anlamda verimlilik? Ekonomik anlamda, kârlılık, fizibilite anlamında verimlilik. Bizim kârlılık, fizibilite anlamındaki verimlilikle ilgili o tarım dışına çıkmış olan 4.2 milyon hektar araziye de içine alacak şekilde bizim toplulaştırmaları beklemeden ürün bazlı gönüllü olarak 40 000 işletme kurmamız lazım. Bunu çok kolay, çok rahat 5-7 yıl içerisinde yapacağız.

Üçüncüsü rekabet, bakın, Avrupa-27'nin 10.5 milyon tarımsal işletmesinin 304 000 tanesi yani yüzde 7'sine yakın kısmı 100 000 Euro'dan daha fazla elde ediyor ve 304 000 tanesi Avrupa Birliği'nin toplam 341 milyar Euro'luk tarımsal brüt hasılasının yüzde 55.6'sını üretiyor. Yani Avrupa Birliğini ayakta tutan toplam 10.5 milyon

işletmenin aslında yüzde 7'si, bizde bu rakam kaç, biliyor musunuz? 1.7. bizim yapacağımız şey o halde en az yüzde 5'e gelmek. Ne kadar sũrede? 5-9 yıl içerisinde. Yũzde 5'e gelebilmenin yolu da biz yeni sıfırdan tarım 3.0'ı, tarım 4.0'ı Atatũrk Orman iftliği mantığıyla, Atatũrk Tarım Orman iftliği Tarım Őrũnleri Akademisinin projesinde kurduğumuz bũtũn mantıkla ve ar-geyle kurduğumuz takdirde biz 103 500 tane işletmeye sahip olacağız. Bũtũn bunların maliyeti yıllık 128 milyar lira, yani şu andaki gayrisafi milli hasılanın 1.68'i, 1.68'ini eğer tarım sektũrũ alırsa inanın 3 trilyon liralık katma değerere kapı açılmış olur. Bugũn 700 milyar liralık ũrũn yaratıyor, 700 milyar lira çiftçinin cebine giriyor, ama piyasada bunu 5 kat olarak gũrsek 3.5 trilyon liralık çiftçinin emeği dũnũyor. Her kim 128 milyar lirayı çok gũrũyorsa Sayın Hocam Sabri Tekir Beyi, Bũlent şahinalp Beyi, Bũlent ağabeyi ve beni karşılarında bulur, buradan sũyleyeyim. Hepinize saygılar sunuyorum. Kusura bakmayın, biraz Karadenizlilik yaptım, tekrar saygılar sunuyorum, izleyenlere de saygılar sunuyorum.

Dr. HAKAN AKBULUT- çok teřekkũrlar Ergin Bey bu renkli konuşmanız için, bize de yine ufkumuza yeni bir pencere açtı. Zamanı geçirdik, hemen ben sũzũ Sayın Başkanımıza, Sayın Tũtũncũ'ye sunuyorum. Tekrar katıldığınız için çok teřekkũr ediyorum. İnşallah ũnũmũzdeki dũnemde tarımla ilgili yeni programlarda sizlerle birlikte olmaktan da bũyũk mutluluk duyacağımızı bildirmek istiyorum. Çok teřekkũrlar, buyurun Sayın Başkanım.

ENİS TũTũNCũ- Teřekkũrlar Sayın Genel Sekreterimiz. Gerçekten bu gece son derece yararlı, verimli bir toplantı yaptık. Saadet Partisinden Sayın Bakanımız Prof. Dr. Sabri Tekir'e, Demokrat Partiden Sayın Bũlent şahinalp'e, İyi Partiden Sayın Ergin Kahveci'ye ve Ortak Akıl Politikadan Reel Ekonomide Atılımlar Masası Koordinatũrũ Doç. Dr. Sayın Adil Temel'e teřekkũrlerimizi ve řũkranlarımızı sunuyoruz. Gerçekten Tũrkiye'de tarım, hayvancılık ve gıda sektũrũnũn muhteşem potansiyelinin nasıl harekete geçirilebileceği konusunda son derece değerli politika açılımlarında bulundular. Tũrkiye'nin geleceği açısından tarım sektũrũnũn gerçekten olađanũstũ bir ũnemde olduğunun tekrar bilinmesi gerekiyor. Bũtũn katılımcı arkadaşlarımızın, panelist arkadaşlarımızın Tũrkiye'nin geleceğine ortak akıl sinerjisi açısından bu olumlu katkılarına, politika oluşturulması açısından bize yapmış olduğu desteğe, vermiş olduğu desteğe Tũrkiye adına, milletimiz adına teřekkũrlerimizi ve řũkranlarımızı sunuyoruz.